

ไม่เห็นหรือไม่มอง

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๕

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจนะ เราพยายามหาความสงบร่มเย็น เราแสวงหา เราลงทุนลงแรง ลงทุนลงแรงต้องได้รับผลตอบแทนไง ถ้าเราตั้งใจเกินไป มันจะแบบว่าเงาะจง การว่าเงาะจงนะ ในการปฏิบัติ การว่าเงาะจงนั้นเป็นสิ่งที่ดีงาม แต่ถ้าเราตั้งใจเกินไป สิ่งนั้นมันจะทำได้ไม่เต็มความปรารถนา เราตั้งสติของเรา เราพยายามตั้งสติแล้วเรานึกพุทโธของเรา มันจะเป็นไปได้หรือไม่ได้นั้นอีกเรื่องหนึ่ง แต่เราทำความดีของเรา ถ้ามันสมคูล มีบุญกุศลนะ สิ่งนั้นจะเกิดกับเรา สิ่งนั้นคือหัวใจได้สัมผัส

“เรียกร่องสัตว์ทั้งหลายมาดูธรรม” นี้โอปนยโก เรียกร่องสัตว์ทั้งหลายมาดูธรรม มาดูความสงบร่มเย็นนี้ มาดูความสุขของเราเห็นไหม เราเรียกร่องสัตว์ทั้งหลายมาดูธรรม แต่ขณะที่เราประพฤติปฏิบัติ เราทุกข์ยากแค่ไหน ถ้าเราสุขขึ้นมา เราเรียกร่องสัตว์ทั้งหลายมาดูธรรม

ธรรมคืออะไร? ธรรมคือสัจจะ สัจจะนะ สัจจะ อริยสัจจะ สิ่งที่สัจธรรม ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค สิ่งที่มันจะเกิดขึ้น มันจะเกิดในอริยสัจนี้แหละ ถ้ามันมีการเกิดนี้มีความทุกข์ ทำไมมันถึงทุกข์ล่ะ? มันมีสมุทัย เกิดนิโรธ นิโรธคือการดับ มันจะดับเพราะอะไรล่ะ ถ้ามันไม่ใช่มรรค นี้มรรค ๘ มันถึงจะดับได้

ถ้าไม่มรรค ๘ ละ สิ่งนั้นเวลาปฏิบัติแล้วมันถึงถูกลู่ถูกั คำว่า “ถูกลู่ถูกั” มรรคนั้นมันไม่สมคูลของมัน ถ้ามรรคไม่สมคูลของมัน เราตั้งใจของเรา เราตั้งสติของเรา เราปรารถนานะ เราปรารถนาให้จิตใจมันสงบระงับ จิตใจของเรา จิตใจที่ลากเรามาเกิดอยู่ที่นี่ ถ้ามันมีสติปัญญาขึ้นมา ให้จิตใจสงบระงับ ให้จิตใจร่มเย็นเป็นสุข ทีนี้จิตใจมันขับเคลื่อนของมัน ขับเคลื่อนด้วยแรงปรารถนาของเรา

เราเป็นชาวพุทธ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาสอนถึงที่สุดแห่งทุกข์ ถ้าสอนถึงที่สุดแห่งทุกข์ใช่ไหม โลก เห็นไหม เราทำบุญกุศลกันก็บอกว่าจะได้เป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม จะได้มีความสมความปรารถนา ทำสิ่งใดแล้วจะสมความปรารถนา...จะทำสิ่งใดก็แล้วแต่ นี่ผลของวิญญะ เวียนตายเวียนเกิด วิญญวนไม่มีที่สิ้นสุดหรอก นี่เกิดซ้ำเกิดซาก

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๔ อสงไขย องค์ก่อนๆ นั้น ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย คำว่า “อสงไขย” นี่คือการนับไม่ได้ ๑ ครั้ง นี่ ๑ อสงไขย เวียนตายเวียนเกิดอยู่อย่างนั้น แต่เวียนตายเวียนเกิดโดยการสร้างคุณงามความดี เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอาชีวิตของท่านมาเป็นคติเป็นตัวอย่าง มันเป็นความจริงใจ

เราจะบอกว่าการเกิดการตายนี้ไม่มี ตายแล้วสูญ...ถ้าตายแล้วสูญ ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย มันต่อเนื่องกันมาได้ยังไง เพราะความต่อเนื่องอย่างนั้น การบ่มเพาะอย่างนั้น ทำให้จิตใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีบารมีเต็ม พอบารมีเต็ม มาตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ตรัสรู้ด้วยสิ่งใด? ตรัสรู้ด้วยอริยสัจนี้ไง ที่วาง ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มรรคอันนั้น มรรคญาณอันนั้น

ถ้ามรรคญาณอันนั้น มันบอกใคร ใครก็ว่ามรรคของเรา ใครก็เข้าใจว่ามรรคมีอยู่ใครๆ ก็จับต้องได้...จับต้องได้ด้วยความรู้สึกลึกซึ้งนึกคิดของตัวเอง นี่เราศึกษามาใช่ไหม เราศึกษามาเรารู้ว่าความเข้าใจของเราถูกต้อง ถ้าความเข้าใจเราถูกต้อง มรรคก็คือมรรคของเราไง ถ้ามรรค ความเข้าใจของเราถูกต้อง มรรค เราก็ทำตามความพอใจของเราไง ทำความที่เราคิดว่าสิ่งใดเป็นความจริง แล้วทำแบบนั้น แล้วมันเป็นจริงไหมล่ะ

ถ้ามันเป็นจริง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะโกหกเราหรือ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะหลอกหลวงเราหรือ? มันเป็นไปได้หรือ เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอาชีวิตของท่านแลกมา เอาชีวิตนะ เวลาไปทำทุกกริยาต่างๆ เอาชีวิตสิ่งนั้นแลกมา แลกสิ่งที่เป็นความจริงมา ถ้ามีความเป็นจริงมา แล้ววางธรรมและวินัยไว้ ถ้าวางธรรมและวินัยไว้เป็นปริยัติ เป็นทฤษฎี แล้วผู้ที่เป็นทฤษฎี เราจะเชื่อมั่นได้ขนาดไหน

ถ้าเราเชื่อมั่นได้ขนาดไหน เราก็มีครูบาอาจารย์ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ท่านประพฤติปฏิบัติของท่านมา ถ้าท่านไม่รู้จริง ท่านเอาอะไรมาสอน ท่านไม่รู้จริง ท่านสามารถเอาลูกศิษย์ของท่านพ้นจากกิเลสไปได้ยังไง สิ่งที่คุณกิเลสไปนี่เอาอะไรไปพ้น มันจะพ้นไปที่ไหนล่ะ มันจะไป

พันภูเขาเลากาที่ไหน มันจะไปพื้นที่บัญชีเงินของใคร มันจะไปพื้นที่สมบัติของใคร? ไม่! มันพัวพันในหัวใจของผู้ที่ปฏิบัตินั้น ถ้าพัวพันในหัวใจของผู้ที่ปฏิบัตินั้น นี่เราถึงได้

มันน่าสังเวชนะ มันน่าสังเวชเวลาพระเราออกธุดงค์ เวลาพระออกธุดงค์ ธุดงค์ไปข้ามภูเขาเลากา ลงป่าลงเขาเพื่ออะไร? ก็เพื่อหาดวงใจดวงนี้ เวลาออกธุดงค์ก็เพื่อหาความสงบระงับของใจนี้ ที่ใจมันฟุ้งซ่านนัก ใจมันคิดคึ้นนัก ใจมันคื้อนนัก ใจนี้เอามันไม่อยู่ เห็นไหม นี่ออกธุดงค์ไป เดินป่าเดินเขาไปเพื่อประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เพราะเดินไปก็เดินจงกรมไป เวลาไปพักที่ไหน ถ้าที่ใดมันเป็นที่สงบระงับ ก็ภาวนามันต่อเนื่องกันไป นี่เดินป่าเดินเขา เดินก็เพื่อจะมหาความสงบระงับของใจนี้ เพราะมันต้องเปลี่ยนที่ เปลี่ยน นี่ประพฤติปฏิบัติไป นี่พอเราเป็นนักรบ

นี่ก็เหมือนกัน เราออกจากบ้านมา เราออกมาประพฤติปฏิบัติ ออกมา เห็นไหม อยู่บ้านเราคุ้นชินกับมัน ทำสิ่งใดมันก็เป็นวงจรชีวิตอยู่อย่างนั้น เราสละมาอยู่วัด มาถือศีล มาประพฤติปฏิบัติ ถ้ามาประพฤติปฏิบัติ ใจมันยอมประพฤติปฏิบัติด้วยหรือเปล่าละ เวลาตั้งใจ ตั้งใจมานะ ไปปฏิบัติจะให้ได้มรรคได้ผล เวลามานะแล้วนะ ทำแล้วทำไมมันคอตกละ ทำไมมันไม่ได้สมอย่างความปรารถนาเราเลยละ นี่สมความปรารถนา ไม่สมความปรารถนาระ

เวลาหลวงปู่เจี๊ยะท่านสอนไว้ให้ชานาญในวิถี ชานาญในการเข้าและชานาญในการออกจากสมาธิ เวลาหลวงตาท่านบอกนะ เวลาถ้าเราทำจิตสงบแล้ว เวลาพุทธโศภะ ถ้าจิตเราสงบแล้ว ให้อยู่กับความสงบนั้น ดูแลมัน อย่าพรวดพราดออกมา ถ้ามันพรวดพราดออกสมาธิแล้ว คราวต่อไปมันจะเข้าสมาธิได้ยาก

เห็นไหม เวลาหลวงปู่เจี๊ยะท่านบอกไว้ให้ชานาญในวิถี ให้ชานาญในการเข้าและชานาญในการออก แล้วมันเข้ามันออกอย่างไร สมาธิเข้าออกอย่างไร สมาธิเข้าออกที่ไหน เราก็ไปหากันว่าสมาธิเข้าออกที่ไหน นี่เราตั้งใจของเราไว้ เราตั้งใจของเราไว้ จิตใจนี้เป็นนามธรรม ถ้าจิตใจนี้เป็นนามธรรม มันจะแสดงตัวออกมาได้อย่างไร

เวลาน้ำ น้ำใสอยู่ในแก้วมันเหมือนกับไม่มีน้ำเลยนะ แต่น้ำ ถ้าเราเติมสีสิ่งใดไป เราจะเห็นว่าในแก้วนั้นมีน้ำ นี่ก็เหมือนกัน จิตของเรามันเป็นธรรมชาติที่รู้ เห็นไหม พุทโธ พุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน นี่มันเป็นธรรมชาติรู้ แล้วมันต้องรู้ของมันอยู่อย่างนั้นนะ มันต้องรู้ของมัน ธรรมชาติเป็นแบบนั้น ถ้าธรรมชาติที่รู้ ธรรมชาติที่มีชีวิตนะ ธาตุรู้ ธาตุที่มีชีวิต มันเป็นสันตติ มันเกิดของมันอยู่

อย่างนั้นนะ มันไม่เคยบุบสลายสิ่งใด แต่มันเป็นนามธรรม ฉะนั้น เวลามันแสวงอารมณ์ขึ้นมา มันก็เป็นสิ่งที่ เป็นสามัญสำนึกเรา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ท่านได้รู้ก่อนขึ้นมา ท่านถึงบอก หัวใจของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติต้องทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าทำความสงบของใจ เรากำหนด พุทฺโธฯ ให้สิ่งที่ธรรมชาติที่รู้มันรู้พุทฺโธฯ อย่าไปรู้อย่างอื่นเลย ถ้ารู้อย่างอื่นแล้ว มันก็รู้ไปตาม กระแสโลกนั้นไป สิ่งนั้นมันจะเป็นประโยชน์ต่อเมื่อเราทำหน้าที่การงาน

แล้วถ้าทำหน้าที่การงานนะ ถ้าเราทำจิตใจของเราสงบระงับ ทำหน้าที่การงานนั้นก็ จะชัดเจน จะทำสิ่งใด จะวิเคราะห์สิ่งใด มันก็ตามข้อเท็จจริงนั้น แต่ถ้าเรามีอารมณ์ของเรา เรามีสิ่ง ต่างๆ บวกเข้าไป สิ่งนั้นก็ไม่ได้ชัดเจน เห็นไหม เราถึงต้องทำความสงบของใจ นี้แม้แต่ทางโลกยังได้ ประโยชน์ แต่ถ้าทางธรรมละ ทางธรรมนี้เราทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าใจมันสงบระงับเข้ามา ถ้ามันจะทำงานนะ มันก็จะเป็นงานจริงๆ ของมัน เป็นงานจริงๆ งานภาวนา งานสมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน บำเพ็ญเพียร บำเพ็ญเพียรภาวนาเพื่อหัวใจของเรา

เวลาเขาทำงานทางโลก เขาก็ต้องขยันหมั่นเพียรของเขา เพื่อเป็นสมบัติของเขา เพื่อหา บัจจย ๔ เป็นเครื่องอาศัยในชีวิตนี้ เวลาเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เรามีสติปัญญาของเรา เราทำงาน ของเรา เดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนา เพื่ออะไร? เพื่อเอาใจของเรา ใจที่มันคือนักนี้ไว้ในอำนาจ ของเรา ถ้าอำนาจของเรานะ เรามีกำลังของเรา เรามีสติมีสมาธิของเรา ถ้าเราพยายามจะรู้ก่อน พยายามจะหา จะหากิเลส จะหาสิ่งที่มันพาเราามาเกิด สิ่งที่ทำให้เราทุกข์เรายาก ถ้าเราค้นเราหา นะ

ถ้าคนเรา เวลาเราเจอกันแล้วเขามองไม่เห็นเรา นี่คนมองไม่เห็น ถ้าคนมองไม่เห็น ทำสิ่งใด ผิดพลาดไปมันก็ไม่น่าจะไปถือโทษเขาซะใหม่ เพราะเขามองไม่เห็น พอมองไม่เห็น เพราะอะไร ละ? เขาไม่เห็นของเขา ถ้าไม่เห็น เห็นไหม ความไม่เห็นเพราะว่าสติปัญญามันไม่พอ ถ้าสติปัญญา มันพอ มันรู้มันเห็นของมันนะ

อย่างเช่นสติ เราก็มีสติ พอมีสติขึ้นมา บางวันสติเราดี สิ่งที่เราเคยคิด เคยฟัง เคยอ่าน มัน หายหน้าไปไหน นี่เรายังจับได้ เราดูใจของเราได้ จิตใจเราไม่ค่อยดีอะไร แต่ถ้าวันไหนสติเราไม่ ดี สติเราอ่อน หรือว่าเราคิดแต่เรื่องอื่น มันล้า มันล้าไปหมดเลย นี่สิ่งที่เป็นความคิด ความรู้สึกนึก

คิดมันไปหมด มันไปหมดเพราะสติเราอ่อน นี้เพราะอะไร เพราะเรา พอมันอ่อน มันก็แสดงตัวของมันเป็นธรรมดา เพราะเราไม่รู้ไม่เห็นมัน

แต่ถ้าเราเห็นนะ เราเห็น เราควบคุม เราดูแล เห็นไหม ถ้าเราเห็นของเราได้ มันก็จะเป็นประโยชน์กับเรา ถ้ามันไม่เห็นล่ะ มันไม่เห็นเพราะกำลังของเราไง สิ่งที่ไม่เห็นนี้เพราะจิตใจของเรา เพราะกำลังของเรามันไม่มีกำลังพอ ถ้ามีกำลังพอนะ เราดู เราเห็น เราพิจารณาของเรา นี่เป็นการเริ่มต้นในการประพฤติปฏิบัตินะ ถ้าจิตใจเริ่มต้นประพฤติปฏิบัติขึ้นมาจะสัมผัสลูกลูกหลาน

เวลาเราปฏิบัติ ทุกคนก็อยากจะได้ธรรม ทุกคนปฏิบัติก็อยากได้ผล เพราะเราฟังธรรมไป ธรรมนี้มาจากไหน? ธรรมนี้มาจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ตรัสรู้เป็นองค์แรกของโลก แล้วสั่งสอนกันมา ถ้าใครประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ถ้าจิตใจมันเป็นธรรม ถ้าจิตใจเป็นธรรมนะ จะบอกถึงวิธีการ แล้วคุณสิ จะบอกถึงวิธีการ

แล้วการประพฤติปฏิบัตินะ จิตใจของคน เวลาคนเกิดมามีวิชาทั้งนั้นนะ คำว่า “มีวิชา” พอคำว่า “วิชา” วิชาคือความรู้ ไม่รู้ในสิ่งใดล่ะ? ไม่รู้สิ่งที่เป็นจริงในหัวใจของเรา แต่เวลาเราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ว่าเรารู้ สิ่งที่เรารู้ พอมันรู้สิ่งนั้น มันเลยไม่เห็นความเป็นไปของตัว สังเกตได้ใหม่ว่า ความผิดพลาดของเราเรามองไม่ออก มีแต่คนคอยเตือนคอยบอกเราว่าเราผิดพลาดอย่างไร เราไม่รู้จักความผิดพลาดของเรานะ แต่ถ้าเรามีสติ มีปัญญา เราทบทวนของเรา เราจะเห็นความผิดพลาดของเราได้

ถ้าเราเห็นความผิดพลาดของเรา เห็นไหม ถ้าจิตมันสงบระงับ ถ้ามันรู้มันเห็นของมัน มันจะเป็นปัญญา มันจะเป็นประโยชน์ในการวิปัสสนา ถ้ามันไม่รู้ไม่เห็นของมันนะ มันจะเริ่มต้นวิปัสสนาที่ไหน

ในทางตรงกันข้าม เวลาคนที่ประพฤติปฏิบัติ เวลาจิตมันสงบขึ้นมาแล้วไม่เข้าใจว่าสิ่งนี้เป็นสัมมาสมาธิหรือมิถิลาสมาธิ ถ้าไม่เข้าใจว่าเป็นสัมมาสมาธินะ มันมองข้าม ถ้าไม่เห็น มันก็ไม่วู้ ถ้ามันไม่มอง มันก็ไม่เห็น เวลามันไม่มองนะ มันไม่มอง มันมองข้ามไป มองข้ามว่า “สิ่งนี้เรารู้แล้ว สิ่งนี้เป็นไปได้แล้ว สิ่งนี้เราเข้าใจได้หมดแล้ว นี่จิตใจเราเป็นธรรม จิตใจเราเป็นธรรม”... มันมองข้าม

ถ้ามันไม่เห็น เพราะจิตใจมันไม่เข้มแข็ง จิตใจมันไม่มีวุฒิภาวะที่สามารถจะเห็นได้ ที่ไม่สามารถเห็นได้นะ เราก็พยายามของเรา ขวนขวายของเราด้วยความทุกข์ความยากของเรา เราพยายามขวนขวายของเรา ถ้าจิตสงบแล้วให้ออกใช้ปัญญา ออกใช้ปัญญาในสิ่งใดละ

จิตถ้ามันสงบแล้วนะ ถ้ามีอำนาจวาสนา เวลามันเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม นี่มันเห็นของมัน มันเห็นของมัน มันรู้ของมัน มันจับต้องของมัน มันเกิดงานของใจขึ้นมาได้ งานของจิตตภาวนา จิตมันจะออกทำงาน จิตมันจะพัฒนาของมัน นี่คือจิตตภาวนา เวลาแก้กิเลส เขาแก้กันที่จิต ถ้าแก้กันที่จิต

เพราะจิตพาเราเกิดใจ จิตมันพาเราเกิด เกิดมาเป็นมนุษย์ เราว่าเป็นมนุษย์ชื่อนาย ก. นาย ข. นาย ง. นี่เป็นมนุษย์ขึ้นมา นี่เป็นมนุษย์ มนุษย์ตามความจริงนี่แหละ แต่สิ่งที่เป็นมนุษย์นี้เป็นโลก มันเป็นโลก เราใช้สมอง เราใช้การบริหารจัดการของเราเพื่อเป็นอาชีพของเรา เราใช้มือของเรา เราใช้ร่างกายของเราทำหน้าที่การงานของเราเพื่อประโยชน์ของเรา นี่เรื่องโลกๆ ทั้งนั้น

สิ่งที่โลกๆ เห็นไหม คนดีก็ดีของโลก ถ้าคนชั่วมันก็เรื่องของโลก เพราะเรื่องของโลกนี่คือการกระทำ สิ่งนี้กระทำแล้ว สิ่งนี้เป็นบุญเป็นบาป ถ้าเป็นบุญเป็นบาป ผลมันตกที่ไหนล่ะ? ผลมันตกแก้จิต เพราะจิตเกิดความคิด ความคิดถึงมีการกระทำ การกระทำอันนั้น ผลก็ตกลงสู่จิต นี่มันเป็น เวลาเป็นกรรมนี่มีการกระทำ ผลเกิดลงที่ไหน? ผลเกิดเป็นวิบาก วิบากตกที่ไหน? ตกที่จิต แต่ค้นหาความทะยานอยากที่มันยุมันแห้ง มันเร้าให้เราทำ นี่กิเลสมันเร้าให้เราทำ พอเราทำเสร็จแล้ว ผลตกที่ไหน นี่มันเรื่องของโลกใจ

ทีนี้ถ้าเรื่องของธรรมละ เรามาประพฤติปฏิบัติ พอเรามาประพฤติปฏิบัติ เราพยายามทำความเข้าใจ ทำความสงบของใจ เห็นไหม เราไม่ได้ทำงานด้วยสมอง เราไม่ได้ทำงานด้วยมือ เราไม่ได้ทำงานด้วยร่างกายของเราเพื่อหางานของเรา เห็นไหม งานด้วยสมอง ด้วยมือของเรา ด้วยร่างกายของเรา นี่มันเป็นงานของโลก งานของโลก เราอยู่กับโลก โลกเขาทำงานกันอย่างนี้ บริหารจัดการมาก็เพื่อผลประโยชน์กับเรา เพื่อธุรกิจของเรา เพื่อการทำงานของเราให้ประสบความสำเร็จ เห็นไหม นี่ผลของวิภวัญจะ หน้าที่การงานของมนุษย์ หน้าที่การงานของเทวดา หน้าที่การงานของพรหม

ทีนี้ เวลาเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เราจะรักษาใจของเรา เราจะประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ถ้าเราทำความเข้าใจเข้ามาได้ นี่สมถกรรมฐาน ทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าจิตมันสงบระงับเข้า

มานะ สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี ความสงบรุ่มเย็นนี้มันจะหล่อเลี้ยงจิตใจนี้ หล่อเลี้ยงจิตใจนี้ให้เข้มแข็ง หล่อเลี้ยงจิตใจนี้ให้มีความมูมานะ มีความพยายาม

เวลาเราเดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนาเห็นใหม่ เราครูบาอาจารย์ของเราสิ เวลาเดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนานี้ จนเราไม่กล้า เราแหงนนะ “จะทำสิ่งนั้นได้หรือ จะทำสิ่งนั้นได้หรือ” แต่เราประพฤติปฏิบัติไปเถอะ เวลาเราปฏิบัติใหม่ๆ นี่หยาปากคอก จับพลัดจับผลู จับผิดจับถูก นี่พยายามของเรา

แต่ถ้าพอปฏิบัติขึ้นไปเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไปนะ ถ้าจิตใจเรา พอภาวนาเป็น พอมันเป็นมหาสติ มหาปัญญา พอปัญญามันก้าวเดินไปแล้วนะ นี่มันก้าวเดินของมันไป จนมันไม่ยอมหยุด มันทำงานของมันโดยอัตโนมัติเลย เราทำงานจนเราแปลกใจ ทำไมทำอย่างนั้นได้ ถ้าเวลาครูบาอาจารย์ท่านประพฤติปฏิบัติมา เพราะใจของท่านเป็น พอใจของท่านมันเป็น มันทำอย่างนั้น ทำอย่างนั้นโดยขั้นตอนของมัน โดยความเป็นไปของมัน เพราะมันทำแล้วมันมีธรรมะไง มีสมาธิ มีปัญญา มีการพิจารณาของมัน มันมีความสุข มันมีความรื่นเริง มันมีความขวนขวาย มันมีการกระทำของมัน มันทำได้

แต่ถ้าเราเห็นว่าครูบาอาจารย์ เวลาท่านประพฤติปฏิบัติขึ้นมา “เราทำอย่างนั้นได้หรือ มันไม่รุนแรงเกินไปหรือ”...เวลาปฏิบัติไปมันจะเป็นอย่างนั้น เวลาปฏิบัติไป เพราะมันเป็นสติ มหาสติ เป็นปัญญา มหาปัญญา ขณะที่มันเป็นสติ เป็นปัญญา เรายังล้มลุกคลุกคลาน แล้วเวลาปฏิบัติไปมันมีสติ มีปัญญา มันมีมหาสติ มหาปัญญา ถ้ามันมองเห็นใจใหม่ มันไม่มองข้าม

แต่ถ้ามันคิดในสมาธิ คือการมองข้าม เพราะคิดในสมาธิ เห็นใหม่ ที่ว่าจิตนี้เป็นธรรม จิตนี้เป็นธรรม นี่มันมองข้ามไปหมดเลย ทั้งๆ ที่มีกิเลส ทั้งๆ ที่มีงานทำ ถ้ามีสติมีปัญญา เราจะจับอันนั้นมาเป็นงานได้ แต่มันมองข้ามไป พอมองข้ามไป ไม่มีสิ่งใด มองไม่เห็นสิ่งใด เห็นแต่ความว่าง เห็นแต่จิตที่มันสงบระงับ มันมีแต่ความสุขของเรา มันเป็นความสุขจริงๆ นะ แต่ความสุขอย่างนี้มันมองข้าม

ถ้ามันไม่เห็นซะ มันก็ทำอะไรไม่ได้ เพราะมันไม่เห็น ไม่เห็นเพราะอะไร เพราะจิตใจมันไม่มั่นคง จิตใจมันไม่มีสมาธิ จิตใจเรายังไม่มีวุฒิภาวะ แต่ถ้าพอจิตใจเรามีวุฒิภาวะ มันก็ไปติดอีก มันไม่ยอมรื้อค้น มันไม่ยอมประพฤติปฏิบัติ เราถึงต้องบังคับใจ บังคับ ถ้าจิตสงบแล้วให้ออก

ฝึกหัดใช้ปัญญา ให้ออกฝึกหัดใช้ปัญญา ถ้ามันฝึกหัดใช้ปัญญาในสิ่งใดละ? มันจะฝึกหัดปัญญาในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรม

แต่ถ้ามันเป็นทางโลกละ มันไปเห็น มันไปรู้นิมิต มันไปเห็นสิ่งที่ต่างๆ นี่คนชอบ ชอบรู้วาระจิต ชอบรู้ต่างๆ สิ่งนั้นไม่เป็นประโยชน์ ไม่ใช่อริยสัจ มันเป็นฉานโลกีย์ นี้อภิญญา ๖ ว่าเกิดอภิญญา รู้วาระจิต รู้ต่างๆ สิ่งที่อยู่ รู้เช่นนั้น ถ้าจิตของคน ถ้าอำนาจวาสนาของจิตดวงใดได้สร้างอำนาจวาสนามา มันมี มันมีแล้วพอประพาศปฏิบัติเข้าไป พอจิตสงบเข้าไปแล้วนะ ไปเจอสิ่งนี้ พอเจอสิ่งนี้ก็ไม่รู้ ก็ใช้สิ่งนี้ไป คิดว่าสิ่งนี้เป็นธรรม ถ้าวันไหนจิตมันสงบแล้วไม่รู้ไม่เห็นสิ่งใด ว่าวันนั้นไม่ได้ภาวนา ภาวนาไม่ได้ผล ถ้าจิตมันสงบลงไปแล้วไปรู้ไปเห็นสิ่งใด เอ้อ! วันนีภาวนาดี นี่มันติด ติดจนมันหลง จนมันเข้าใจว่าสิ่งนี้เป็นธรรม เห็นไหม

แล้วถ้ามีครูบาอาจารย์มารู้อะไรสิ่งนี้เข้า แล้วเห็นเข้านะ สังเวช สังเวชว่าเวลาเราฝึกหัดใหม่ เห็นใหม่ หลงปากคอก นี่เหมือนกัน จิตมันฝึกหัดใหม่ พอฝึกหัดใหม่มันก็รู้ตามอำนาจวาสนาที่ไปรู้อำนาจวาสนาที่สร้างมา ถ้าใครมีอำนาจสร้างสิ่งใดมา มันก็จะรู้เห็นตามนั้นนะ ถ้าเห็นตามนั้น มันคืออะไรละ? มันก็คือสัญชาตญาณ สัญชาตญาณที่มันมีอยู่กับจิต พอจิตสงบมันก็รู้ไปตามนั้นนะ

แต่ถ้าครูบาอาจารย์นะ ท่านบอกว่า รั้งไว้ก่อนได้ไหม มีสติขยับรั้งไว้ก่อน ถ้ามีสติขยับรั้งไว้ก่อน รักษาจิตนี้ให้มันคง ถ้าจิตนี้มันคงมีกำลังของมันแล้ว คุณสิ เราจะซื้อสินค้าสิ่งใด ถ้าเงินของเราไม่พอ เราจะซื้อสินค้านั้นไม่ได้ จิต ถ้าไม่มันคงพอ มันทำงานของจิต เราไม่ได้ทำงานทางโลกทางโลกเขาใช้สมองทำงาน เขาใช้วัตถุทำงาน นี้อารมณ์ก็เป็นวัตถุอันหนึ่ง แต่ถ้าจิตสงบเข้ามา มันทำงานที่จิต เพราะจิตมันเป็นนามธรรม จิตนี้เป็นนามธรรม เห็นไหม ชาคู้ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน...ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน สิ่งนี้มันมีกิเลส กิเลสสวะ อวิชชาสวะ ภาวสวะอยู่ในผู้รู้ ถ้าอยู่ในผู้รู้ เพราะผู้รู้มีกิเลสตัดหาความทะยานอยากมันครอบคลุมอยู่

ทีนี้เราทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าใจมันสงบเข้ามา สิ่งทีกิเลสตัดหาความทะยานอยาก มันสงบตัวลง พอสงบตัวลง ใจนี้ก็เป็นอิสระ พอใจนี้เป็นอิสระ สิ่งใดที่เป็นอำนาจวาสนาที่เราสร้างมา มันก็จะแสดงออก พอมันแสดงออก ผู้ที่สงบโดยที่ไม่มี ไม่ออกรู้อะไร ไม่มิตสิ่งใด สิ่งนั้นเป็นประโยชน์กับเรา

แต่ที่ผู้ปฏิบัติ เวลาฟังนะ คนหนึ่งรู้อย่างนั้น คนนี้รู้อย่างนี้ เราก็อยากรู้กับเขา เราอยากรู้กับเขา เพราะเราไม่เข้าใจ เราว่าสิ่งนั้นเรายังไม่รู้ ถ้าจิตสงบแล้วนะ เวลามันออกใช้ปัญญา สิ่งที่เป็นปัญญา

มันเป็นปัญญาอย่างไร ถ้ามันเป็นปัญญาอย่างไร เห็นไหม เราจะกล้าอาจเอื้อมหรือว่าเราจะเกิดปัญญาที่มันจะชำระกิเลสใจให้ไหม เราก็พยายามจะรื้อค้นปัญญา เราจะสร้างปัญญาของเราขึ้นมา มันก็เลยเป็นสัญญา ถ้ามันเป็นสัญญา มันเป็นความจำมา จำจากตำรับตำรา มา จำจากครูบาอาจารย์มา สิ่งที่เป็นจากตำรับตำรา สิ่งนี้มันเป็นความจำ เราก็ฝึกหัดของเรา ถ้าฝึกหัด ย่ำอยู่กับที่มันก็เป็นสัญญา

แต่ถ้าสิ่งที่พอจิตมันสงบแล้ว เราพยายาม สงบแล้วมันก็มีความสุขใจ สงบแล้วมันก็ปล่อยวางความทุกข์ทั้งหมด ถ้ามันปล่อยวางความทุกข์ทั้งหมด เราจะทำอะไรต่อไป พอเราทำจิตสงบแล้ว เราก็บอกว่าสิ่งนั้นเป็นผลหรือ? มันไม่ใช่ ทำจิตสงบมานี้เป็นทุน เราทำจิตสงบของเรา มา สงบเข้ามาเพื่อจะเอาความสงบนี้เป็นสมถกรรมฐาน ฐานที่ตั้งแห่งการงาน เป็นทุน เป็นสถานที่ตั้งเพื่อจะออกวิปัสสนา ออกทำงานของจิตนี้ ถ้าทำงานของจิตนี้ พอจิตมันออก มันออกฝึกหัดใช้ปัญญา ถ้ามันไม่ไป เราก็พยายาม สิ่งที่เป็นสัญญา สิ่งที่เป็นความจำ เราก็ฝึกหัด ก็ต้องเอาสิ่งนี้เป็น การเริ่มต้น ถ้ามันฝึกหัด พอฝึกหัดไปแล้ว ปัญญาถ้ามันใช้ไปแล้วนะ มันจะเป็นประโยชน์ พอฝึกหัดใช้ นี้มันมีผล ผลว่าถ้าใช้ปัญญาไปแล้ว เราใช้ปัญญาได้ตรงลงในสิ่งที่มันเกิดขึ้นมา มันเห็นผลใจ

ถ้าเป็นปัญญา แล้วมีสัมมาสมาธิรองรับ พอปัญญามันพิจารณาแล้วมันปล่อย มันปล่อยวางนะ พอมันปล่อยวางขึ้นมา เราจะเห็นต่าง เห็นความต่างว่าถ้ามันเป็นสมถะ เป็นสมาธิ มันปล่อยของมัน มันปล่อยของมันแล้วนะ มันมีความสงบระงับ แต่ถ้าเราใช้ปัญญาของเราแล้ว มันสงบแล้วเราใช้ปัญญา ใช้ปัญญาพร้อมกับสมาธิ เวลามันปล่อยนะ มันเข้าไปตากแดดตากฝน นอนเนื่องมากับใจ นอนเนื่องมานะ เพราะพลังงาน “จิตเดิมแท้ที่ส่องใส” คำว่า “ส่องใส” ส่องใสคือ อวิชา แต่ถ้าเราไม่มีสติปัญญา ความส่องใส ความแว้งว้าง ความว่าง มีความสุข นี่มันเตลิดเปิดเปิงไปได้

แต่ถ้าเรามีสติปัญญา ความส่องใสนี้ ถ้าไม่มีสติปัญญา ไม่ได้ฝึกฝนขึ้นมา มันก็แค่เป็นสมถกรรมฐาน แต่ถ้ามันใช้ปัญญาไปแล้ว มันเที่ยว มันตาก มันวาง ตากวางเพราะอะไร เพราะปัญญา ปัญญาอันนี้เพราะอวิชา อวิชาคือความไม่รู้ ปัญญาคืออวิชา อวิชา ความรู้ คือแยกแยะ พอมันพิจารณาเข้าไป มันปล่อยวาง พอปล่อยวาง นี้ความสุขอันนี้มันมีความเพิ่มขึ้น ถ้ามีความเพิ่มขึ้น มันเป็นประโยชน์กับเรา นี่ถ้าเราฝึกหัดใช้ปัญญา ปัญญามันจะเกิดขึ้นมา ถ้าปัญญาเกิดขึ้นมา เราใช้ เราใช้ของเราเอง นี่เป็นปัจจุัตถ์

สิ่งที่เราปฏิบัติมาแล้วมันไม่ได้ผล มันล้มลุกคลุกคลาน ล้มลุกคลุกคลานเพราะมันไม่เป็นความจริง แต่ถ้าเราปฏิบัติไปแล้วล้มลุกคลุกคลาน เราหาความถูกต้องความผิด หาความเป็นไปได้และความเป็นไปไม่ได้ ความเป็นไปไม่ได้มันเพราะสิ่งใด ถ้าความเป็นไปได้ คุณ คุณพระปฏิบัติ คุณครูบาอาจารย์ของเรา ท่านเก็บหอมรอมริบ ท่านพยายามรักษาของท่าน ท่านรักษาของท่านก็เพื่อเข้ามาดูใจนี้ ถ้ารักษาเห็นไหม

แต่เวลาเราปฏิบัติกันไป เราบอก คิด สมาธิ ปัญญา คิดคือความปกติของใจ คิด ๕ คิด ๘ คิด ๑๐ คิด ๒๒๗ ถ้ามีคิดมาก มีคิดพอ คิดเป็นฐาน ถ้าคิดเป็นฐาน การทำความสงบของใจมันก็จะง่ายขึ้น มันจะทำให้สะดวกสบายขึ้น ถ้าทำสะดวกสบายขึ้น เห็นไหม “คิด สมาธิ” ถ้าเกิดสมาธิขึ้นมาสมาธิมันเกิดขึ้นมาเพื่อสิ่งใด สมาธินี้

จิต เวลามันฟุ้งซ่าน จิตที่มันทำอะไรไม่ได้เลย เพราะมันขาดสมาธิไป เวลาเราใช้ปัญญา เวลาเรตรีกในปัญญา เราใช้ปัญญา ธรรมะนี้เราเข้าใจได้นะ เราเข้าใจ เราแยกแยะได้ เราใช้ปัญญาของเราได้ แต่ทำไมมันแกกเกสไม่ได้ล่ะ? เพราะมันเป็นอาการของใจใจ มันเป็นเปลือก มันเป็นชั้น ชั้นคือความรู้สึกนึกคิด รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มันก็เป็นความรู้สึกนึกคิดของเรา เราก็ใช้ความรู้สึกนึกคิดตรีกในธรรม เราเข้าใจได้ไหม? เข้าใจได้ เข้าใจแล้วทำไมกิเลสมันไม่ยุบยอบลงล่ะ เข้าใจแล้วทำไมกิเลสมันไม่ขาดล่ะ นี่ผู้ที่ปฏิบัติสงสัยตรงนี้มาก สงสัยว่า ปัญญาที่ใช้ปัญญาแล้ว ภาวนาก็ได้ภาวนาแล้ว ปัญญาใช้จนสุดแล้ว ปัญญาใช้จนหมดไส้หมดพุงแล้ว ทำไมมันไม่ได้ผลอะไรขึ้นมาเลย นี่เพราะเราใช้ปัญญา

แต่ถ้าเราใช้ปัญญาอบรมสมาธิเข้ามานะ ใช้ปัญญาไล่ต้อนเข้ามา มันปล่อยวางเข้ามา ปล่อยวางเข้ามา เราจะรู้เลยว่าสิ่งนี้มันเป็นปัญญาอบรมสมาธิ นี่พูดถึงปัญญาอบรมสมาธินะ แต่ถ้าขาดสมาธิ สิ่งที่ว่าถ้าเราประพฤติปฏิบัติโดยสามัญสำนึก เราปฏิบัติกัน เราก็ว่าเราใช้ปัญญาด้วยความไม่รู้ ด้วยความไม่เข้าใจว่านี่คือปัญญา เพราะศาสนาพุทธสอน ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญา เราใช้ปัญญาของเรา เราก็ใช้ แต่เราไม่รู้ว่ันนั้นนะคือสัญญา

แต่พอเรามีสติปัญญาของเรา เราใช้ปัญญาอบรมสมาธิเข้ามา นี่ปัญญาอบรมสมาธิ ตรีกในธรรม หาเหตุหาผลของมัน ถ้าหาเหตุหาผลนะ สิ่งใดเป็นความจริง สิ่งใดไม่เป็นความจริง หาเหตุหาผลนะ ถ้าหาเหตุหาผล พอมันปล่อยวาง นั้นนะคือสมณะ มันจะปล่อยวางเข้ามาสู่จิต แล้วมี

สติปัญญา รักษาไว้ มีสติปัญญา รักษา ถ้ามันออก รู้ ออกเสีย เราจะใช้ปัญญาพิจารณา มันก็ปล่อยเข้ามา ปล่อยเข้ามา ปล่อยเข้ามาจนเราควบคุมได้

ถ้าเราควบคุมสิ่งนี้ได้ นะ รูป รส กลิ่น เสียง เป็นบ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร เป็นบ่วงของมาร รูป รส กลิ่น เสียง ธรรมะที่เรามาใช้พิจารณาอยู่นี้ มันอาศัยอะไรไปพิจารณา? มันก็รูป รส กลิ่น เสียงนี่แหละ รูป รส กลิ่น เสียง เพราะเราตรึกในธรรม ธรรมะก็คือธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่มันตรึกผ่านอะไรล่ะ? มันก็ตรึกผ่านสิ่งนี้ ถ้าเราพิจารณาของเราแล้วเราปล่อยเข้ามา มันก็ปล่อยสิ่งนี้เข้ามาสู่ตัวมัน

ถ้าปล่อยสิ่งนี้เข้ามาสู่ตัวใจ แล้วมีสติปัญญา เรารับรู้ แล้วธรรมชาติของมัน ธรรมชาติของธาตุรู้ มันคือธาตุรู้ มันมีหน้าที่รู้ มันก็รู้ออกมาอีก เพราะมันยังมีแรงขับเคลื่อนจากอวิชชาอยู่ เราก็พิจารณาซ้ำ พิจารณาซ้ำจนมีความชำนาญ พอมีความชำนาญ พอมันจะคิดนะ เอ๊ะ! เอ๊ะ! เอ๊ะ! นี่มันอายเลยนะ เพราะถ้าสติและสมาธิมีกำลังพอ มันจะคิดนี้เรารู้ก่อน รู้ก่อนที่มันจะคิดอีก พอมันจะคิดนะ “เนอะๆๆๆ จะคิดอีกแล้ว”

แต่ถ้ามันคิดออกไปแล้ว เราก็ใช้ความคิดนี้มาพิจารณาแยกแยะ สิ่งนั้นมันมีเหตุมีผล มันมีดี มีชั่วอย่างไร มันก็ปล่อยเข้ามา นี่พิจารณาอย่างนี้ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนจิตตั้งมั่น คำว่า “จิตตั้งมั่น” จิตนี้ มันจะรักษาจิตได้ง่าย แล้วมีสติปัญญา สังเกตตรงนี้ให้ดี สังเกตว่าเวลา มันจะออก รู้ ถ้าจิตมันออก รู้แล้วเราเห็น นี่วิปัสสนาจะเกิดตรงนี้ เพราะถ้าจิตมันออก รู้ นะ ธรรมชาติที่มันรู้ โดยธรรมชาติมันรู้อยู่แล้ว มันทำงานของมันอยู่อย่างนี้ แล้วหน้าที่ของเราที่เรามาประพฤติปฏิบัติกันอยู่นี้ เรามาตั้งสติ เรามาตั้งกันอยู่นี้ก็ตรงนี้ไง นี่ถ้าไม่เห็น มันก็ไม่รู้ ไม่เห็นใจ ไม่เห็น

เห็นไหม ถ้าเป็นเจโตวิมุตตินะ เรากำหนดพุทโธๆ จนจิตมันสงบ ถ้าจิตมันสงบตั้งมั่น จิตสงบเป็นสมาธิบ่อยครั้งเข้าๆ ถ้ามันเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม...เห็นกาย นี่เห็นกาย ขึ้นมาเลย เห็นกายเป็นภาพ เห็นภาพขึ้นมาเป็นอุกคหนิมิต แล้วมันแยกส่วนขยายส่วน มันวิภาค ถ้าวิภาคจนมันเป็นไตรลักษณ์ ฉะนั้น นี่เป็นเจโตวิมุตติ

ถ้าปัญญาวิมุตติ เราใช้ปัญญาของเรา เราใช้ปัญญาแยกแยะความรู้สึกนึกคิดเรา นี่ แยกแยะมัน แยกแยะมัน แล้วมีสติพร้อม แยกแยะมัน มันก็ปล่อย ปล่อย ปล่อยจนขนาดที่ว่าถ้าเราควบคุมได้ เรามีสติ กำลังสมาธิพอ จิตนี้ ก่อนคิดนี้เรารู้เลยล่ะ ถ้าเรารู้ สติมันพร้อม ก่อนคิดนี้เรารู้เลย รักษาสิ่ง

นี้ไว้ แล้วรักษาจนเห็นนะ จนเห็นว่าจิตมันเสวยอารมณ์ ถ้าจิตมันเสวยอารมณ์นะ จิตเห็นอาการของจิต ถ้าจับตรงนี้ได้

“ไม่เห็น” ก็ทำสิ่งใดไม่ได้

“ไม่มอง” จิตมีกำลังแล้วไม่มอง มองข้ามไป มองข้ามที่เราเคยทำแล้ว เราทำมาแล้ว สิ่งนี้ก็รู้หมดแล้ว ไม่เห็นมันมีค่าสิ่งใด

เห็นไหม คุณครูบาอาจารย์ของเราสอนให้พิจารณากายๆ ร่างกายนี้หรือจะพิจารณาทำไม เราอยากจะได้ธรรม เราอยากจะเป็นพระอรหันต์ เราอยากจะพ้นจากทุกข์ แล้วเราจะพิจารณากายทำไม

ถ้าไม่พิจารณากาย ไม่พิจารณาเวทนา ไม่พิจารณาจิต ไม่พิจารณาธรรม มันจะเป็นวิปัสสนาจากไหน แล้วจิตดวงนี้มันไม่เห็น ไม่เห็นกิเลสของมันเลย เวลามันเป็นสมาธิก็มองข้ามมันไปซะ แล้วมันจะไปรู้เห็นสิ่งใด สิ่งใดจะเป็นประโยชน์กับจิตดวงนี้ เพราะจิตดวงนี้มันมีวิชา เพราะมันโง่งอย่างนี้ไง มันถึงได้มาเกิดอยู่ที่นี่ไง แล้วเกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาก็ทุกข์มาก เกิดมาก็เศร้ามาก เกิดมาก็อยากจะพ้นจากทุกข์ แล้วพ้นจากทุกข์ ก็จะไปเก็บเกี่ยวธรรมะเอาจากฟากฟ้า ธรรมะก็หยิบเอาบนอากาศ นิพพานก็หยิบเอาได้ทุกที่ มันมีจากไหน ที่ไหนมันมี

เวลาเกิด ใครพามาเกิด พ่อแม่ให้เกิดหรือ? พ่อแม่เป็นธรรมชาติของท่าน จิตเรา ปฏิสนธิจิตมันลงไปไหนในไข่ ลงในครรภ์ ลงในน้ำคร่ำ ลงในโอปปาติกะ จิตตัวนี้มันมีเวรมีกรรมของมัน มันถึงได้มาเกิด พอมาเกิดเป็นมนุษย์ เราเกิดมาเราก็มีทุกข์มียากของเรา พอเกิดขึ้นมาแล้วเรามีอำนาจวาสนา เราเกิดมาพบพุทธศาสนา พุทธศาสนานี้ เราจะประพฤติปฏิบัติก็ประพฤติปฏิบัติจากตรงนี้ไง

ถ้าไม่เห็น เราก็พยายามของเราเพื่อให้เห็น แล้วเราก็ไม่มองข้ามด้วย ไม่มองข้ามหมายความว่าเห็นให้มีสติมีปัญญา ให้เป็นผู้ที่ละเอียดรอบคอบ ไม่สุกเอาเผากิน ไม่มองข้าม ไม่มองว่าสิ่งนี้เราทำแล้ว สิ่งนี้เรารู้แล้ว ธรรมะเราจะเอาานิพพาน เราไม่ใช่พิจารณากาย พิจารณาเวทนา พิจารณาจิต พิจารณาธรรม พิจารณาทำไม

เวลาเขาพูดนะ “กายก็เป็นอริยสัจ ทุกอย่างเป็นอริยสัจ” นั่นก็พูดไปอีกอย่างหนึ่ง เพราะอะไร เพราะมันไม่มีจิตใจ มันไม่มีจิต ไม่มีผู้ทุกข์ผู้ยากนั้นออกมาแก้ไข ผู้ที่ทุกข์ผู้ที่ยากมานั่งเป็น

หัวตอกันอยู่นี้ เพราะมันทุกข์มันยาก มันถึงพยายามอยากจะพ้นทุกข์ พ้นจากความทุกข์ความยาก อันนี้ออกไป แล้วจะพ้นจากความทุกข์ความยาก เราก็จะพ้นจากทุกข์ๆ แล้วพ้นจากทุกข์ที่ไหน ถ้าไม่มาพิจารณาที่นี้

ถ้ามันกลับมาพิจารณาที่นี้ ถ้าจิตมันสงบแล้วเราสังเกตให้ดี ถ้าสังเกตนะ คอยตั้งสติ ถ้ามันจับ มันเสวยอารมณ์ “จิตเห็นอาการของจิต” อาการก็คือความรู้สึกนึกคิดเรานี้แหละ ความรู้สึกนึกคิด ถ้าผู้ที่ไม่ได้ประพฤติปฏิบัติ มันก็เป็นสามัญสำนึก เป็นสัญชาตญาณ มันเป็นปกตินี้ ก็มันเป็นมนุษย์ปกตินี้แหละ ก็เป็นความรู้สึกนึกคิด กี่นี่ไง ก็มีความคิดที่ดี มีสติที่ดี ก็เป็นคนสมบูรณ์ มีสติสัมปชัญญะ ทำมาหากินจนมีเงินทอง มีทุกอย่างพร้อม ก็เพราะนี่ไง นี่ก็ทำแล้ว นี่ก็เป็นชาวพุทธ ก็เป็นคนดี ก็ดีใจ ดีของโลกนี้ ถ้าดีของโลกนี้ งานหน้าที่ของโลก

แต่ถ้าเรามีอำนาจวาสนานะ พอมีอำนาจวาสนานี้มันจะมีกรรมขึ้นมาในใจ ถ้ามีกรรมขึ้นมาในใจนะ เวลาคนที่เขาทุกข์เขายากนะ ข้าวของเงินทองเขาเต็มบ้าน แล้วเขาก็คิดว่าข้าวของเงินทองของเขาช่วยเหลือเขาไม่ได้เลย ช่วยเหลือให้เขามีความสุขไม่ได้เลย แล้วจะหาความสุขที่ไหน เขาถึงมาประพฤติปฏิบัติกันนะ

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงรับสั่งมา ยะขิงเรือ่น ๓ หลังมาเหมือนกัน ทิ้งมาหมดนะ เพราะสิ่งนั้น เวลาเราแสวงหามาก็เพื่อความมั่นคงของชีวิต แต่กิเลสมันถ่ายรคในหัวใจ มันมีแต่ความทุกข์ความร้อน ฉะนั้น สิ่งที่ยั่งยืนของชีวิต เราก็รักษาไว้เพื่อชาติเพื่อตระกูล แต่จิตใจของเรา เราต้องดูแลรักษาของเราเอง

ฉะนั้น ถ้าเราดูแลรักษาของเราเอง จิต พยายามใช้ปัญญาอบรมสมาธิ หรือสมาธิอบรมปัญญาแล้วแต่ ถ้าเราใช้พุทโธๆ นี่สมาธิอบรมปัญญา เกิดสมาธิแล้วให้รู้ ใ้เห็น ใ้หมอง ใ้มีความละเอียดรอบคอบ สิ่งนี้เกิดขึ้น แล้วเราใช้ชีวิตของเรา แยกแยะของเรา เพื่อฝึกหัดจิตนี้ให้มันฉลาดขึ้นมา

ในกายของเรา ถ้าเราพิจารณาของเรา จิตใจกับร่างกายนี้มันจะได้คายสังโยชน์ออกไป สิ่งที่ยั่งยืนรัดไว้อยู่ในจิตได้สำนึก เรารู้ว่ากายนี้ไม่ใช่ของเรา สรรพสิ่งนี้ก็ไม่ใช่ของเรา เราอาศัยอยู่เท่านั้น โดยปริยัติ โดยทฤษฎีเป็นอย่างนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนไว้ ธรรมและวินัยเป็นศาสดาของเรา เราก็ได้ร่ำเรียนกันมา ร่ำเรียนกันมาแล้วมันหม่ากิเลสได้ใหม่ ร่ำเรียนกันมาแล้วก็ร่ำเรียนกันมาเพื่อเป็นแนวทาง

แต่เวลาเราปฏิบัติ เราฝึกหัดจิตของเรา ให้จิตของเรารู้ ให้จิตของเราเห็น ถ้ามันรู้มันเห็นของมัน ถ้าจิตมันเสวยอารมณ์ จับได้นะ พอจับได้ จับได้แล้วแยกแยะ แยกแยะด้วยปัญญา อารมณ์ประกอบไปด้วยสิ่งใด นี่จิตเห็นอาการของจิตนะ ถ้าเห็นอาการของจิต รูป รูปคืออารมณ์อารมณ์หนึ่ง อารมณ์โภจรก็ได้อารมณ์ต่างๆ จับได้นะ แยกแยะมัน ทำไมมันถึงโภจร ทำไมมันถึงคิด ทำไมมันถึงตระหนี่ ทำไมมันถึงทำให้ตัวเองเจ็บช้ำน้ำใจนัก นี่แยกมันออก

ถ้าแยกมันออก เห็นไหม ในความรู้สึกนึกคิดนี้มันจะต้องมีข้อมูล สัญญา สัญญาเป็นข้อมูลเดิมของมัน พอมีสัญญาขึ้นมาแล้ว สัญญามันก็มีคิมิชั่วคือเวทนา พอเวทนาขึ้นมา นี่สังขารมันปรุง ถ้าสังขารมันปรุง มันจะปรุงต่อเนื่องอย่างไรถ้าไม่มีวิญญาณรับรู้ประกอบขึ้นมาให้เป็นอารมณ์ความรู้สึกนี้ ถ้าความรู้สึกนี้ ถ้าเราพิจารณา มันแยกออกได้ เห็นไหม นี่ขั้น ๕ ขั้น ๕ ไม่ใช่จิต จิตไม่ใช่ขั้น ๕ ขั้น ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ขั้น ๕ แยกแยะมันก็ปล่อย แยกแยะมันก็ปล่อย ถ้าสติปัญญาทันนะ ถ้าสติปัญญาไม่ทัน มันมองข้าม

เวลาเราปฏิบัติกัน เราบอกเราจะเอามรรคเอาผล เอามรรคเอาผล เราก็จะเอาธรรมเลย ธรรมทั้งแท่ง เห็นไหม จิตทั้งแท่งก็เป็นธรรมทั้งแท่ง เวลาเป็นสมาธิ สมาธินี้มันปล่อยวางหมดเลย มันเป็นธรรมทั้งแท่ง ธรรมทั้งแท่งคือกิเลสทั้งแท่ง กิเลสทั้งแท่งเพราะจิตมันปล่อยวางเข้ามา เห็นไหม เวลาจิตมันคง จิตตั้งมั่น นี่กิเลสทั้งนั้น แต่ถ้าไม่มีความสงบเข้ามา มันก็เป็นโลกไปเลย เวลามันเสวยอารมณ์ขึ้นมา มันคิดออกไป มันเป็นเรื่องโลกๆ ไปแล้ว มันไม่ใช่การปฏิบัติธรรม

การปฏิบัติธรรมมันจะย้อนกลับเข้ามา ให้จิตย้อนกลับมาสู่สัมมาสมาธิเพื่อจะเข้าสู่การใช้วิปัสสนา มันก็เป็นธรรม มันก็เป็นอริยสัจ

เวลาเราปฏิบัติขึ้นมา เห็นไหม มนุษย์คนหนึ่งนั่งอยู่ เรารู้ว่ามนุษย์คนนั้นเขามีคุณธรรมในหัวใจหรือไม่ นี่เราเห็นแต่มนุษย์คนหนึ่ง แต่เราไม่รู้ว่าใจของเขาสูงส่งหรือต่ำทรามขนาดไหน แต่ถ้าเวลาสนทนาธรรม ธรรมสภาจตุรา เอตมมฺมจฺลฺมฺมตฺตมฺ เเวลาพูดออกมา ถ้าจิตใจของเขามีคุณธรรม เวลาเขาพูดสิ่งใดมา มันแทงหัวใจเรานะ มันทำให้เราสะอึกเลยละ นี่มันแทงหัวใจเพราะอะไร เพราะสิ่งที่มีคุณค่า มันคือธรรมดวงนี้ สิ่งที่มีคุณค่าคือหัวใจที่มันรู้ธรรม ถ้ามันรู้ธรรม เราก็มาฝึกอยู่ที่หัวใจโง่ๆ ของเราให้มันรู้ธรรม ถ้าให้มันรู้ธรรม มันจะรู้ธรรมโดยความสทกปรกโสมมของมันไม่ได้ มันต้องรู้ธรรมด้วยความสะอาดของมัน

ฉะนั้น จิตที่มันไม่เป็นสมาธิ มันโดนสัญญาอารมณ์ โคนความสกปรกครอบงำมันอยู่
 ฉะนั้น เราถึงต้องทำความสงบใจ ถ้าทำความสงบ คือกลั่นกรอง กลั่นกรองให้ใจมันสงบระงับ ให้
 มันสะอาดบริสุทธิ์ขึ้นมาโดยสัมมาสมาธิ

“จิตเดิมแท้ที่ส่องใส จิตเดิมแท้ที่มองไปด้วยอุปกิเลส” เห็นไหม มันส่องใส ถ้ามันเป็นสมาธิ
 ขึ้นมา ถ้าใครเป็นสมาธินะ เห็นเป็นแสงสว่าง เห็นใจตัวเองใส สิ่งนั้นมันใสในตัวของมัน สิ่งนี้เป็น
 พื้นฐาน ถ้ามีสิ่งนี้เป็นพื้นฐาน ถ้าจิตมันสงบ สงบแล้ว มันส่องใส มันสว่าง ก็ไปชื่นชม ไปชื่นชม ไป
 พอใจ ไปถนอมรักษาไว้ เดียวมันก็เสื่อม เพราะว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่ง
 ทั้งหลายต้องดับเป็นธรรมดา มันไม่มีอะไรคงที่หรอก มันแปรสภาพตลอด ถ้ามันแปรสภาพ แต่ที่
 มันเป็นอยู่เพราะเรามีความเพียร มีความวิริยะ มีความอดุสาหะ มันตั้งสติกำหนดพุทโธ มันถึง
 กลับมาสู่ความสงบระงับนี้ ถ้าเราใช้ปัญญาอบรมสมาธิ มันก็กลับมาสู่ใจนี้

เห็นไหม ออกไปจากใจ สัญญาอารมณ์นี้ออกไปจากใจ แต่เรามีสติ เราเชื่อมั่นในธรรมวินัย
 ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สอนให้มีสติ จับแล้วใช้ปัญญาแยกแยะ พอปัญญาแยกแยะ
 ขึ้นมา เวลาทำเข้ามา มันก็กลับมาสู่ความสงบระงับ สู่สัมมาสมาธิ แล้วฝึกหัดใช้ปัญญาอย่างนี้ เห็น
 ไหม ทั้งรู้ ทั้งเห็น มองค้นคว้าหาขึ้นมา ถ้าจับได้ เราพิจารณาของเราอย่างนี้ นี่คือการงานของใจ

ใจนะ ใจทำงาน พอใจทำงานนี้มันแยกแยะของมัน พิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่า ซ้ำแล้วซ้ำเล่า
 การพิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่าเพื่อให้มันอิมเต็ม เพื่อให้มันถึงที่สุดของมัน แต่ขณะที่เราจับ เราพิจารณา
 ของเรา เราเห็นของเราแล้วเราพิจารณาของเรา

การฝึกหัด จากสิ่งที่ไม่รู้ มันก็ได้รู้ขึ้นมา รู้ขึ้นมาแล้วก็ล้มลุกคลุกคลาน เพราะว่าคนเกิดมา
 เราเกิดมาเวียนตายเวียนเกิด การเวียนตายเวียนเกิด ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
 บุปผินิวาสานุสติญาณ เห็นไหม ไม่มีต้น ไม่มีปลาย การเวียนตายเวียนเกิดมานี้สะสมมาไม่รู้กี่ภพกี่
 ชาติ ฉะนั้น การเวียนตายเวียนเกิดมาไม่รู้กี่ชาติ มันถึงได้เหนียวแน่นแก่นกิเลส พอมันเหนียวแน่น
 ของมัน สิ่งที่ทำลายยากที่สุดคือกิเลส

สิ่งที่เขาทำลายกัน อย่างเช่นภูเขา อย่างเช่นวัตถุสิ่งใดเขาจะรื้อถอน เขาใช้ระเบิดนะ เขาไป
 ทำลายได้หมด แต่เราจะทำลายกิเลส เราระเบิดร่างกายเราก็ไม่ได้ ระเบิดร่างกายก็ตายเปล่า แต่ถ้า
 มรรคญาณนี้มันทำลายได้ มันเข้าไประเบิด มันเข้าไปทำลาย จะเข้าไปทำลายอย่างใดละ ถ้าเข้าไป
 ทำลาย เห็นไหม นี่ไง ถ้ารู้ถ้าเห็นแล้วเราพิจารณาของเรา ใช้ปัญญาของเรา ถ้าปัญญา เวลาพิจารณา

ของเรา ถ้าเป็นเจโตวิมุตติ ถ้าจะทำลายนะ พิจารณาภายในมันละลายลง มันแปรสภาพของมันไป ถ้าแปรสภาพ ถ้ามีสติมีปัญญา ถ้ามีสมาธินะ เวลาพิจารณาแล้วรำพึงให้มันเป็นแบบนี้ มันจะเป็นแบบนี้ เป็นแบบนี้...เป็นแบบนี้หมายความว่า มันเป็นตามกำลังของจิตนะ

แต่ถ้ากำลังของจิตเราไม่พอ คือสัมมาสมาธิ ฐานที่รองรับมันไม่พอ หรือทุนเราไม่มี ทุนเราน้อย เราจะให้มันเป็นไป มันไม่เป็น มันไม่เป็น พอมันไม่เป็นขึ้นมา นี่วาง วางเลย แล้วกลับมาพุทโธ สร้างทุน สร้างกำลังให้พอ พอกำลังมันพอ รำพึงเลย ให้เป็นแบบนี้ ให้เป็นแบบนี้ มันละลายลง มันอึดขึ้นนะ มันทำแล้วมันเห็นชัดเจนมาก เห็นชัดเจน นั่งดูแล้วนะ เสรีใจ เสรีอยู่ข้างใน ธรรมมันสังเวช มันเกิดความสังเวช มันสะเทือนใจข้างใน พอมันสะเทือนใจขึ้นมาะ มันก็ปล่อย มันก็ปล่อย พอมันปล่อยขึ้นมาะ ปล่อยมาแล้วเราก็ออยู่กับความสุขนั้น

เวลาทำความสงบของใจ พุทโธๆ จิตสงบ เราก็ออยู่กับจิตสงบ อธิปนาสมาธินี้สักแต่ารู้ มีความสุขมาก เวลามันคลายตัวออกมา มันเป็นอุปจาระ รับรู้แล้ว รับรู้สิ่งต่างๆ พิจารณาของเราไป ถ้าออกไปขณิกะ เราก็พยายามเข้ามาใหม่ จนกว่าเราจะพักการภาวนาออกมา นี่ก็เหมือนกัน เวลาจิตมันพิจารณาของมัน เวลาพิจารณาแล้วมันปล่อย ปล่อย เราก็ออยู่กับความสุขนั้น พอปล่อย มีความสุขนะ คนทำงาน ทำงานด้วยความมุมานะ แล้วทำงานสำเร็จ เราพอใจใหม่

จิต ถ้ามันพิจารณาของมัน พิจารณาภายใน พิจารณาเวทนา พิจารณาจิต พิจารณาธรรม พอพิจารณาไปแล้วมันปล่อย มีความสุขมาก ทำงานประสบความสำเร็จ แต่พอความประสบความสำเร็จนี้ ประสบความสำเร็จเพื่อฝึกหัดจิต ฝึกหัดจิตให้รู้ว่ากายไม่ใช่เรา เราเกิดมาด้วยเวรด้วยกรรม เราถึงเกิดมาเป็นมนุษย์ พอเราเป็นมนุษย์ มนุษย์มันก็มีธาตุ ๔ และจันท์ ๕ มันมีกายกับใจ ถ้าเราเกิดมามีกายกับใจ มันเป็นสมบัติของบุญกุศล เพราะมีบุญมีกรรม มันถึงมาเกิดเป็นมนุษย์ พอเกิดเป็นมนุษย์แล้วเป็นของเราใหม่? เป็นของเราชั่วอายุขัย เวลาเราตายไปแล้ว ซากศพเขาก็เอาไปทิ้ง เอาไปเผา เอาไปฝัง เอาไปต่างๆ แล้วจิตไปไหน? จิตมันก็ไปต่อ นี่ไง โดยวิภูฏะมันหมุ่นกันอยู่อย่างนั้น

แต่ขณะที่เราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เวลาพิจารณาไป มันทำลายให้เราเห็นนะ เวลาเราเผาศพ เผาซากศพ เขาต้องไปเผาที่เชิงตะกอน แต่เวลาเราเผาด้วยมรรคญาณ เราเผาด้วยดบะธรรม เวลาเราพิจารณาไป ร่างกายก็นั่งอยู่นี่ จิตใจก็พิจารณาอยู่นี่ เวลามันทำลายลง มันเป็นไตรลักษณ์ ลักษณะ

เห็นไหม คุณติ พิจารณาไป วิภาคะ จิตใจมันทำลายลง ร่างกายนี้มันย่อยสลายไปนะ ดินเป็นดิน น้ำเป็นน้ำ ลมเป็นลม ไฟเป็นไฟ มันย่อยสลายต่อหน้า! ต่อหน้าจิต จิตพิจารณา มันเห็นชัดเจนของมัน

พอเห็นชัดเจน พอไม่มีสิ่งใดเลย มันหมดไป มันทำลายหมด จนว่างหมด จิตก็สุข อยู่สบาย อารมณ์ ทำซ้ำแล้วซ้ำเล่า ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ถ้าสังโยชน์มันไม่ขาด ถ้ามันไม่สมุจเฉทปาน มันเป็น โสคาปัตติมรรค ในเมื่อทำโสคาปัตติมรรค การฝึกหัดจิต จิตมันเคยทำงานของมันอยู่ มันเป็นโสคาปัตติมรรค

มรรค เห็นไหม มรรคคือทางเอก มรรคคือทางเดิน ถ้ามรรค เป็นทางเดินของใคร? เป็นทางเดินของใจ ถ้ามรรคเป็นทางเดิน นี้มรรคญาณมันเดินอยู่ จักรมันหมุนอยู่นี้ พิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่า เราต้องหมั่นเดิน หมั่นเพียร หมั่นกระทำเพื่ออะไร? เพื่อให้มันมีผลสำเร็จเข้ามา นี้พิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่า

คนที่ประพฤติปฏิบัติ เห็นไหม นี่ไม่เห็น มันก็ไม่รู้... ไม่มอง มันก็มองข้ามมันไป แต่เวลาเราประพฤติปฏิบัติ เราปฏิบัติขึ้นมา พิจารณาของเราขึ้นมา ถ้าคนนะ คนที่อำนาจวาสนาหรือความเพียรไม่ต่อเนื่อง เวลาพิจารณาไป มันปล่อยนะ พอมันปล่อยแล้ว ถ้ามีความเข้าใจว่าสิ่งนี้เป็นธรรม บอกว่า “มันก็มีหนเดียว ขณะจิตก็มีหนเดียว เราพิจารณาไปแล้ว มันก็ปล่อยแล้ว” ถ้ามันปล่อยแล้ว เพราะคิดกันอย่างนี้ เพราะภาวนาอย่างนี้ ว่า “มันต้องมีขณะ ทำของเราไป พิจารณาแล้ว ปล่อยวางแล้วมันก็เป็นธรรม” นี่ไง มันจะไปคว้าเอามรรคผลจากบนอากาศ คว้าเอามรรคผลจากสัญญา อารมณ์ที่เราเข้าใจ มันไม่เป็นจริงหรอก

ถ้ามันไม่เป็นจริง เวลามันเสื่อม เวลามันเสื่อมออกมานะ นี่เพราะอะไร เพราะกิเลส โสคาปัตติมรรค มันไม่ใช่โสคาปัตติผล ถ้าไม่ใช่โสคาปัตติผล มันเป็นกุปฺปธรรม สพุเพ ฐมฺมา อนตฺตา กุปฺปธรรมนี้ สพุเพ ฐมฺมา อนตฺตา เราบอก “ธรรมนี้เป็นอนัตตา สรรพสิ่งนี้เป็นอนัตตา” นี่ก็เป็นอนัตตา คำว่า “เป็นอนัตตา” มันก็แปรสภาพไป พอเป็นอนัตตา พอพิจารณาแล้วมันก็ปล่อย มันก็วางใจ แต่มันยังไม่สมุจเฉท มันไม่เป็นอกุปฺปธรรม

อกุปฺปธรรมหมายถึงว่า อฐานะที่จะแปรสภาพ อฐานะคือว่าความเป็นไปไม่ได้ที่มันจะเปลี่ยนแปลงจากนี้ ถ้ามันเป็นไปไม่ได้ที่มันจะเปลี่ยนแปลงไปจากนี้ แล้วมันจะเสื่อมไปไหนล่ะ ถ้ามันจะเสื่อม มันต้องมีเหตุมีผลรองรับขึ้นไป มันถึงจะเป็นตามข้อเท็จจริง แต่ถ้ามันพิจารณาไปแล้ว

มันไม่สมมุจเฉตพหวน มันปล่อยวาง พอมันปล่อยวาง การสมมุจเฉตพหวนกับไม่สมมุจเฉตพหวนนี้มันแตกต่างกัน

มันแตกต่างว่า เวลาเราพิจารณาไป เวลามันปล่อย มันปล่อย ปล่อยก็คือปล่อย ปล่อยก็มีความสุข ความสุขแล้วเดี๋ยวมันก็คิดอีก เดี่ยวมันก็เห็นอีก เดี่ยวมันก็รู้อีก ซ้ำแล้วซ้ำเล่าอยู่อย่างนั้น ถ้าเราสติปัญญาไม่พอ หรือเป็นคนมักง่าย เป็นคนที่ไม่รอบคอบ เราก็มองว่าสิ่งนี้เราทำแล้ว สิ่งนี้เรารู้แล้ว สิ่งที่เราทำแล้ว รู้แล้วก็คือรู้แล้ว เหมือนกับเราเรียนหนังสือ เราเรียนนี้เราก็อ่านแล้ว แต่เราสอบไม่ผ่าน สอบแล้วคะแนนมันไม่ผ่าน แล้วทำอย่างไร? ก็ต้องเรียนซ้ำ ก็ต้องเรียน ต้องซ่อมอยู่อย่างนั้น ละ ซ่อมจนกว่ามันจะผ่าน

นี่ก็เหมือนกัน พิจารณาซ้ำๆ ถ้าพิจารณาซ้ำแล้ว เห็นใหม่ ซ้ำ ซ้ำ มันก็ต้องมีงานทำ ซ้ำ มันก็ต้องมีสมาธิ มีสมาธิ ถ้ามีฐานตั้งมั่น มันจะรู้จะเห็นชัดเจน แต่ถ้าไม่มีสมาธิหรือสมาธิมันอ่อน นี้มันอ่อนแอ แล้วมันไม่ชัดเจน ฉะนั้น สมณะสำคัญมาก จิตสงบนี้สำคัญ ถ้าไม่มีจิตสงบ ปัญญาไม่เกิด ปัญญาในการภาวนามยปัญญานะ ไม่ใช่สัญญานะ สัญญานี้ไม่มีสิ่งใดมันก็เกิด นี่สัญญาทางโลก ปัญญาทางโลกมันเกิดทั้งนั้นนะ มีสมาธิไม่มีสมาธิมันก็เกิดของมัน ธรรมชาติของจิตที่มันรู้ มันรู้ที่อยู่โดยธรรมชาติของมันอยู่แล้ว นี่ธาตุรู้มันรู้ของมันโดยธรรมชาติของมัน หน้าที่ของมันด้วย

แต่ถ้าเราจะเอามรรคญาณ ทางอันเอก ทางเอกที่จิตมันจะเดินไป จิตนี้จะมีการพัฒนาไป ถ้าจิตมันไม่สงบ มันอ่อนแอ มันเป็นสัญญา สัญญาเพราะอะไร เพราะข้อมูลเดิมนี้เรารู้อยู่แล้ว ธรรมะทุกคนก็ศึกษามาแล้ว ทุกคนก็รู้ข้อมูล มันก็ว่าเหมือน! เหมือน! เป็นจริงตามนั้น แต่เป็นจริงตามที่กิเลสมันแทรกเข้ามา กิเลสมันแทรกเข้ามา สมุทัยมันแทรกเข้ามาตลอดในการประพฤติปฏิบัติ ถ้าเรามีสติปัญญาของเรา เห็นใหม่ เหมือน! เหมือนแล้วได้ประโยชน์อะไร

แต่ถ้าจิตมันสงบเข้ามา พิจารณาแล้ว เห็นใหม่ ความต่าง เพราะผลของมัน ผลของที่จิตมันสงบเข้ามาแล้วเราใช้ปัญญาของเรา มันจะมีความต่าง ความต่างเพราะมันลึกซึ้งกว่า มันรับรู้ได้ ถ้ามันลึกซึ้งกว่า ลึกซึ้งนี้ เวลาพิจารณาแล้วมันปล่อยวางแล้ว มันก็ลึกซึ้งจริงๆ มันปล่อยวางแล้ว ถ้าปล่อยวางแล้ว สิ่งที่ผลตอบรับคือขณะจิต ถ้าไม่มีขณะจิต พิจารณาแล้วมันก็ปล่อย ปล่อยแล้วก็พิจารณาซ้ำ ปล่อย ปล่อยก็คิด มันก็ให้ค่ากับตัวมันเองไป

ให้ค่าว่าปล่อยหนหนึ่งก็เป็น โสดาบัน ปล่อยครั้งที่ ๒ ก็เป็นสกิทาคามี ปล่อยครั้งที่ ๓ ก็เป็นอนาคามี ทั้งๆ ที่มันไม่ใช่เลย มันไม่ใช่เพราะอะไร เพราะมันไม่มีขณะจิต ไม่มีผลสรุป ขณะคือ

ผลสรุปของมัน โครงการใดก็แล้วแต่ ถ้าเราทำเสร็จสิ้นแล้ว โครงการสรุปแล้ว โครงการนั้นต้องสรุปลงได้ แล้วตรวจสอบบัญชีจนจบสิ้นไป จบสิ้นไปนี่เป็นอนุุปสรรค คือจบแล้ว เหมือนกับวินัยพระ วินัยพระนะ สงฆ์ตัดสิ้นแล้ว ห้ามหรือกลับ ห้ามหรือฟั่น ใครหรือฟั่นนี้ปรับอาบัติ จบ ไม่มีการหรือฟั่น

นี่ก็เหมือนกัน ถ้ามันจบ มันพิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่า ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ถ้าถึงที่สุด เวลามันขาดพิจารณากาย พอพิจารณากายจนปล่อยวางแล้ว พิจารณาซ้ำมันก็ปล่อยวางอีก ปล่อยวาง แต่ลึกซึ้งกว่านะ ปล่อยวางลึกซึ้งกว่า แน่นกว่า เข้าถึงจิตได้เต็มหัวใจกว่า แต่พิจารณาแล้วมันปล่อยวาง แต่มันก็เป็นส่วนใดส่วนหนึ่งของใจ ใจส่วนหนึ่งปล่อย แต่ส่วนที่ยังไม่ปล่อย มันสงสัย ส่วนที่ไม่ปล่อย มันลังเล ส่วนที่ไม่ปล่อย มันก็ยังเป็นสมุทัยอยู่ เห็นไหม นี่มันก็ซ้ำแล้วก็ปล่อย ปล่อย ปล่อยให้จิตใจมันเต็มหัวใจ ปล่อยจนถึงที่สุดของมัน

ถ้าเวลาปล่อยถึงที่สุด มันพิจารณาจนถึงที่สุดของมัน ถ้ามันปล่อยหมดในหัวใจเลย กายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ จิตนี้รวมลง กายนี้แยกกับจิต แยกออกเป็น ๓ ทวิป ทวิปนี้แยกออกจากกัน จะไม่เข้ามาเชื่อมต่อกันได้อีกเลย จะเข้ามาเชื่อมต่อกันอีกไม่ได้ จิตจริงๆ จิตที่มันจริง มีสัมมาสมาธิที่มีสติปัญญาจริงๆ เวลามันใช้ปัญญา สมุจเฉทปหาน เห็นไหม จิตจริง ผลของมันถึงเป็นตามความเป็นจริง

ถ้าผลของมันเป็นตามความเป็นจริงแล้วนะ สิ่งที่ว่าขณะจิตที่เป็นสมุจเฉทปหาน ที่ว่าขันธ ๕ ไม่ใช่เรา เราก็อไม่ใช่ขันธ ๕ ขันธ ๕ ไม่ใช่ทุกข์ ทุกข์ไม่ใช่ขันธ ๕ ถึงที่สุดแล้วสังโยชน์ขาดออกไป สิ่งที่ขาดออกไป ขาดอย่างไร ถ้าผู้เป็นจริง เวลาขาด มันเห็น เห็นนี้รู้ว่าขาด นี่ตามความเป็นจริง ถ้าความเป็นจริง มันก็เป็นอนุุปสรรค ถ้าสังโยชน์ขาดแล้ว มันจะกลับมาต่ออีกไม่ได้ มันจะกลับไปเป็นปุถุชนอีกไม่ได้

โศคาปัตติมรรคมันจะเป็นโศคาปัตติผล สกิทาคามีมรรคจะเป็นสกิทาคามีผล อนาคตมรรคมันจะเป็นอนาคตามีผล อรหัตตมรรคจะเป็นอรหัตตผล เป็นขั้นเป็นตอนในการประพฤติปฏิบัติไป ทำกันมาแบบนี้ ครูบาอาจารย์ท่านประพฤติปฏิบัติมา ท่านถึงตรวจสอบกันได้ **ธมฺมสากัจฉา เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ** ก็คือเวลาพุทธธรรมะนี้ ถ้าพูดไม่รู้ไม่เห็น พูดไม่ได้ พอพูดไม่ได้ พูดไม่ได้หมายความว่า เวลาพูดนี้พุทธธรรมะได้ พุทธธรรมะ แต่ธรรมะของพระพุทธเจ้า เวลาชักเข้าไป

“อ้าว! ก็พระไตรปิฎกเขียนไว้อย่างนั้น ชรรมะพระพุทธเจ้าเป็นอย่างนั้น” เพราะเราไม่รู้ ฐู้ไม่ได้ คนไม่รู้ไม่เห็น ฐู้ไม่ได้ เวลาจำคนอื่นมาพูดก็พูดครั้งคราว

แต่พูดเห็นใหม่ ถ้าเป็นธรรม มั่นรอบด้าน จะอธิบายอย่างไร อธิบายเพื่อความเข้าใจของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ เวลาคนที่ปฏิบัติได้แล้วจะเป็นร่มโพธิ์ร่มไทร จะเป็นที่พักอาศัยของหมู่คณะ ถ้าหมู่คณะสอบถาม จะอธิบายได้ ฉะนั้น เวลาหมู่คณะนี้ร้อยพ่อพันแม่เนะ เวลาบวชพระ เห็นใหม่ ร้อยพ่อพันแม่ แล้วแต่จริตนิสัยของเขา ไม่เหมือนกัน ฉะนั้น เวลาถามธรรมะจะถามไม่เหมือนกัน ถามไม่เหมือนกัน แล้วแต่วุฒิภาวะสูงต่ำ วุฒิภาวะหนักแน่นอ่อนแอ เวลาเขาถามขึ้นมาว่าควรทำอย่างไร ผู้ที่รู้จริงจะอธิบาย จะพยายามแนะวิธีการให้ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติได้มีหลักมีชัย นี้ร่มโพธิ์ร่มไทร นี้พูดถึงถ้าตามความเป็นจริง

ถ้าไม่ตามความเป็นจริงนะ ซ้ำแล้วซ้ำเล่า มันให้ค่าตัวเองจนเลยเถิดกันไป นี่เพราะไม่รู้ไม่เห็น แต่ถ้ารู้เห็นนะ ถ้าพิจารณา เราปฏิบัติของเรา เราใช้ปัญญาอบรมสมาธิของเราขึ้นมา พิจารณาเข้ามาซ้ำแล้วซ้ำเล่า พิจารณา ปล่อยวางเข้ามา ปล่อยวางเข้ามา ถ้าจิตมันสงบ จิตสงบนี้เวลามันจับจิต จับอาการของจิต คือจับอารมณ์ สัญญาอารมณ์ สัญญาอารมณ์นี้เป็นสติปัญญา ๔ สติปัญญา ๔ กาย เวทนา จิต ธรรมารมณ์

จิตที่มีสมาธิจับอารมณ์ก็เป็นธรรม จิตที่ไม่มีสมาธิมันจับอารมณ์ไม่ได้ จิตที่ไม่มีสมาธิมันจะเป็นอารมณ์ในตัวมันเอง จิตที่ไม่มีสมาธิ เพราะอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดกับจิตมันเป็นอันเดียวกัน อารมณ์ความรู้สึกกับจิตมันเป็นอันเดียวกันเพราะไม่ได้ฝึกหัด เราเป็นปุถุชนคนหนา คิดก็คือเราคิด ทำก็คือเราทำ ดีก็คือเราดี ชั่วก็คือเราชั่ว

แต่ถ้าเราใช้ปัญญาอบรมสมาธิขึ้นมา มันปล่อยเข้ามา มันปล่อยอารมณ์ต่างๆ เข้ามาจนเป็นสัมมาสมาธิ คือจิตมันปล่อยวางสิ่งต่างๆ เข้ามา จิตมันปล่อยวางสิ่งต่างๆ เข้ามาจนเป็นตัวของตัวเอง พอเป็นตัวของตัวเอง จิตมันก็สามารถจับอารมณ์ความรู้สึกได้ ถ้าจิตจับอารมณ์ความรู้สึกได้ เห็นใหม่ จิตเห็นอาการของจิต ถ้าจิตเห็นอาการของจิตแล้วแยกแยะอาการ อาการกับจิตมันไม่ใช่ อันเดียวกัน ถ้าอาการกับจิตไม่ใช่อันเดียวกัน มันใช้ปัญญาพิจารณาของจิตนั้นไป จิตพิจารณาแล้ว พิจารณาแล้ว พิจารณาเห็นใหม่ อารมณ์ที่ผูกพัน อารมณ์ที่หนักหน่วง อารมณ์ที่มีอำนาจเหนือหัวใจ มันจับได้ ถ้ามันมีกำลังของมัน จับแล้วพิจารณาแยกแยะไป แยกแยะได้

รูป ความรู้สึกนึกคิด เวทนา ความพอใจ สัญญา คือข้อมูลของมัน สังขาร คือความคิด ความปรุง ความแต่ง สังขารมันขยายความๆ แต่เวลาวิญญูณรับรู้ ถ้าไม่มีวิญญูณรับรู้ สิ่งนี้มันเกิดไม่ได้ แล้วถ้าจิตจับอาการของมันแล้วแยกแยะอาการไม่ได้ ถ้าแยกแยะอาการไม่ได้ ปัญญา มันไม่เกิด ปัญญา มันจะเกิดเพราะมันแยกแยะอาการของจิต แยกแยะอารมณ์ความรู้สึกนี้ แยกแยะธรรมารมณ์ กาย เวทนา จิต ธรรมารมณ์ ถ้าจิตมีสัมมาสมาธิ มันจะเป็นธรรมารมณ์ จะเป็นสติปัญญา ๔ แต่ถ้าจิตมันไม่มีสมาธิ มันเป็นโลกๆ อารมณ์กับจิตมันเป็นอันเดียวกัน

ฉะนั้น พอจิตมันสงบแล้วนี่จับธรรมารมณ์ ธรรมะ เห็นไหม อารมณ์ที่เป็นธรรมะ อารมณ์ที่จิตมันสงบระงับ จิตมันตั้งมั่น จิตตั้งมั่น จิตที่มีสัมมาสมาธิ คือปุถุชน กัลยาณปุถุชน พอ กัลยาณปุถุชน กัลยาณปุถุชนคือจิตสงบง่าย จิตที่รักษาจิตนี้ได้ง่าย เป็นศรัทธา อจลศรัทธา ถ้าอจลศรัทธา นี้รักษาได้ง่าย

จิตที่มันเป็นสัมมาสมาธิ สิ่งที่อยู่จับอาการของใจ ถ้ามันจับของมันนะ มันจับของมันได้ มันรู้มันเห็นของมันได้ ถ้าปุถุชน กัลยาณปุถุชน ถ้าปุถุชน มันเป็นอันเดียวกัน ปุถุชน สิ่งที่เป็นคนหนา คนหนานี้ อารมณ์ความรู้สึกก็เป็นเราทั้งนั้นนะ แต่ถ้าเราพิจารณาของเราขึ้นมา จิตมันปล่อยวางขึ้นมาจนเป็นกัลยาณปุถุชน ถ้ากัลยาณปุถุชน ถ้าไม่เห็นอาการ ถ้าจับไม่ได้ นี่ไง ไม่เห็น ไม่เห็น ก็พิจารณาไม่ได้ ถ้าจิตไม่เห็น แล้วถ้าไม่มองละ

เขาบอกว่า “จิต พอพิจารณาไปแล้วมันปล่อยวาง จิตมันพิจารณาของมัน มันจะเป็นขั้นเป็นตอนของมัน” นี่เพราะไม่มอง มองข้าม มองข้ามเพราะอะไร มองข้ามเพราะกิเลสหนา พอกิเลสหนานี้ ต้องการสิ่งที่เป็นมรรคเป็นผลด้วยความเข้าใจของตัว ด้วยความเข้าใจของกิเลส เห็นไหม เวลาปฏิบัติที่เราจะฆ่ากิเลส ทีนี้พอปฏิบัติแล้วจะฆ่ากิเลส กิเลสมันก็สวมรอย สวมรอยว่ามันรู้ มันเห็น มันเป็น

ฉะนั้น รู้ เห็น พอพิจารณาใช้ปัญญาอบรมสมาธิเข้ามา ก็ว่าสิ่งนี้เป็นธรรมๆ สิ่งนี้เป็นธรรม แต่เพราะไม่เห็นอาการของมัน แยกจิตกับอาการของจิตไม่เป็น ถ้าจิตมันสงบระงับเข้ามา ถ้ามันจับได้ มันถึงเป็นโสดาปัตติมรรค ถ้าเป็นโสดาปัตติมรรค เห็นไหม พิจารณาแยกแยะ แยกแยะ แยกแยะ แยกแยะเป็นปัญญา ปัญญาเวลา มันเกิดนะ ปัญญา มันจะฟาดฟัน ชำแรกเข้าไปทุกๆ อัญญา ความรู้สึก มันแยกออกไปได้ เพราะว่าขั้น ๕ มันเป็นกองนะ คำว่า “กอง” กองรูป กองเวทนา กองสัญญา กองสังขาร กองวิญญูณ ขั้น ๕ คือ ๕ กอง มันใหญ่โตขนาดไหน

คูติ เวลาทอง ภูเขา ภูเขา ร่างกายของเรา ความรู้สึกนึกคิดของเรา ภูเขามันทับเรานะ คูติ ภูเขา ทั้งลูกมันทับเราไหม แต่ภูเขานี้มันทับ แล้วคูติ กองของขั้น ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ถ้าจิตมันจับได้นะ มันเป็นความมหัศจรรย์มาก ความมหัศจรรย์เพราะ “อารมณ์ความรู้สึกของเรานี้ เราจับได้ด้วยหรือ แล้วเราสามารถจับอารมณ์ความรู้สึกของเรามาแยก มาตีแผ่ได้หรือ” นี่ถ้ามัน เกิดปัญญาละ

แต่ถ้ามันเป็นสัญญา อย่างที่ว่าปัญญาทางโลก ปัญญาทางสมอง เวลาท่องธรรมะนี้ปากเปือก ปากและ ฐัมม อธิบายได้ คู่พระไตรปิฎกนี่จำได้ทั้งคู่ จะบอกได้หมดเลย แต่หัวใจว่าแห้ว หัวใจ ทุกข์ยาก แต่ถ้าจิตมันสงบนะ เราใช้ปัญญาอบรมสมาธิ จิตใจ พอสงบระงับเข้ามา จากปุณฺณ เป็น กัลยาณปุณฺณ เป็นอจลศรัทธา มันก็มันคงแล้ว มันมีความร่มเย็นของมัน มันมีความสุขของมัน นี่ ความสุขของมัน แล้วเราพัฒนาต่อเนื่อง ต่อเนื่องว่าจิตเห็นอาการของจิต ถ้าจิตเห็นอาการของจิต นี่ จับสิ่งนี้ สังเกต ถ้ามันจับได้ มันจับได้ มันทำได้ พอจับได้ ทำได้ แยก เห็นใหม่ จับแล้วพิจารณา พอ จับอารมณ์แล้วนี่ธรรมารมณ์ อารมณ์ที่เป็นธรรม อารมณ์ที่เป็นธรรมก็เป็นธรรมแล้ว จะพิจารณา ทำไม

มันเป็นธรรมในอริยสัจ มันเป็นธรรม ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค นี่เป็นอริยสัจ แล้วอริยสัจนี้ มันเข้าไปพิจารณาอะไร? ในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรมารมณ์ ถ้ามันเป็นสติปัฏฐาน ๔ ฐานที่ตั้ง แห่งการงาน งานที่ให้จิตนี้ได้ฝึกฝน ฝึกฝนให้มันฉลาด ฝึกฝนให้มันแยกแยะ ฝึกฝนให้มันรู้จริง เวลาทุกข์ สมุทัย นิโรธ นิโรธคือการดับทุกข์ มันจะดับที่ไหนละ

เห็นไหม “เราอยากจะพ้นทุกข์ เราอยากจะดับทุกข์ เราอยากได้มรรคผลนิพพาน เราไม่ อยากพิจารณากาย ไม่อยากพิจารณาเวทนา ไม่อยากพิจารณาจิต พิจารณาธรรม กายกับจิตเป็นของ ต่ำๆ ใครๆ ก็รู้ ก็เหยียบย่ำกันอยู่นี่ ร่างกายก็เหยียบย่ำกันอยู่นี่ ก็ดูแลกกันอยู่นี่ แล้วจะต้องพิจารณา ทำไม ร่างกายเป็นของเรา เรารู้มาตั้งแต่เกิด อาบน้ำชำระล้างร่างกายมาทุกวัน ความรู้สึกนึกคิดนี่ก็ คิดจนเบื่อ คิดจนทุกข์ มันจะมีประโยชน์อะไร” โกล่เกลือกินต่าง! ของที่มีค่ากับเรานี้ไม่รู้ไม่เห็น แต่อยากได้มรรคได้ผล

มรรคผลมันจะเกิดจากตรงนี้! มรรคผลมันเกิดตรงนี้! ตรงที่หัวใจมันพิจารณาของมันนี่ ถ้า พิจารณาของมัน แยกแยะของมัน มันรู้เห็นตามความเป็นจริงขึ้นมา มันเกิดมรรคญาณ เกิด ธรรมจักร

จักรคืออะไร? คำริชอบคือปัญญา คำริชอบ งานชอบ เพียรชอบ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศน์สอนปัญญาจักขีย์ นี่ธรรมจักฯ ญาณ อุทปาติ วิชชา อุทปาติ อาโลโก อุทปาติ นี้เกิดญาณ เกิดปัญญา เกิดความสว่าง เกิดความรู้ เกิดต่างๆ เกิดที่ไหน มันเกิดที่ไหนล่ะ เวลาเราฝึกฝน นี่เกิดที่ไหน? มันก็เกิดจากหัวใจนี่ เกิดจากหัวใจที่มันออกพิจารณาของมัน ถ้าหัวใจมันออกพิจารณาของมัน มันจะรู้ของมันนะ

ถ้ารู้ขึ้นมา เห็นไหม มันปล่อย ถ้าพิจารณา เวลาพิจารณาแล้วมันปล่อย พอมันปล่อยแล้ว ถ้าจิตไม่เห็นอาการของจิต มันก็เป็นสัมมาสมาธิ แต่ถ้ามันจับได้ จับได้กับจับไม่ได้ นี่มันเพิ่งขึ้นต้นจับได้ก็คือการวิปัสสนา พอจับได้แล้ว จับได้ไต่ทัน เหมือนกับเราจับผู้ร้าย จับนักโทษ นักโทษนี้เรารู้ชื่อรู้ทุกอย่างพร้อม แต่เราไม่ได้ตัวเขามา ถ้าไม่ได้ตัวเขามา เราเอามาสอบสวนไม่ได้

อันนี้ก็เหมือนกัน ถ้าเราอยากชำระกิเลส เราอยากจะพ้นจากทุกข์ แต่ถ้าเราไม่มีเหตุมีผล ไม่มีสติจะ ไม่มีความจริง เห็นไหม ทางโลกเขายังมีสติจะถูกผู้ชาย แล้วเวลาปฏิบัติ “อริยสัง” มันจะมีสติจะระหว่างจิต จิตเราจะมีสติจะ หัวใจจะมีสติจะกับธรรม หัวใจเรามันเร้ามันร้อน มันคือ มันทุกข์ มันยาก มันเกิดมันตายก็ภพก็ชาติ ไม่มีต้นไม่มีปลาย แล้วก็ไม่ได้ฝึกไม่ได้ฝน ฝึกฝนมามันก็ไม่ได้ พ้นจากกิเลสไป เราถึงได้มาเกิดมาตายอยู่นี้ ในปัจจุบันนี้เราจะมาประพฤติปฏิบัติ เราจะมาฝึกฝน มันจะมีสติ มีอริยสังขึ้นมาในหัวใจ ถ้ามีอริยสังขึ้นมาในหัวใจ ความเพียรนี้ก็ง่ายขึ้นเลย ความเพียร ความหมั่นเพียรวิริยอุตสาหะนี้ก็ง่ายขึ้นได้หมดละ ทำที่ไหนก็ได้

เวลาครูบาอาจารย์ คูลี หลวงตาท่านพูดบ่อยถึงพระโสณะเดินจงกรมจนฝ่าเท้าแตก ฝ่าเท้าแตกคือเลือดในฝ่าเท้า เดินจงกรมนี้แดงไปหมดเลย ทำไมเขาเดินได้ล่ะ? เดินได้เพราะหัวใจมันจะเอา เดินได้เพราะมรรคผลมันตะครุบเอา มันจะได้ อยู่ ถ้ามันจะได้ อยู่ กลิ้งไปก็เอา ทำไปก็ทำ นี่เวลาทำความเพียรมันเป็นแบบนี้

ถ้ามันมีอริยสังขึ้นมาในหัวใจ หัวใจนี้มันจะผูกพันกันไว้ ถ้าเกิดสติจะ เกิดอริยสัง มันเกิดหัวใจนี้ ถ้าหัวใจนี้ เห็นไหม คูลี เวลานางวิสาขาเป็นพระโสดาบัน เวลาตายไปเกิดที่ไหนล่ะ? เกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม เขาก็มีของเขานะ เทวดาที่เป็นอริยภูมิกับเทวดาปุถุชน ไปเกิดบนพรหมก็พรหมปุถุชนกับพรหมชั้นอนาคามี นี่มันจะไปเกิดที่ไหน

นี่ไง อริยสังมันฝังลงที่นี้ มันรู้ที่นี้ ถ้ารู้ที่นี้ รู้ที่นี้เพราะเหตุใด เพราะการฝึกฝนแบบนี้ เพราะมีสติปัญญา เพราะมีความหมั่นเพียร เวลามันเกิดมรรคญาณขึ้นมา เห็นไหม นี่งานชอบ เพียรชอบ

งานชอบ ถ้างานไม่ชอบก็ล้มลุกคลุกคลาน งานในสมณะ เราก็ทำความสงบของใจ ความสงบ สัมมาสมาธิแก้กิเลสไม่ได้ ต้องใช้ปัญญา แต่ถ้าไม่มีสัมมาสมาธิ มันก็เป็นเรื่องโลกๆ ไม่มี สัมมาสมาธิก็เรื่องสมองนะ คิดโดยสมอง คิดโดยความรู้สึกลึกซึ้งก็คือสัญญาทั้งหมด แต่ถ้ามันสงบ ระวังเข้ามา มันเป็นจิต เพราะจิตถ้ามันสงบ มันเป็นสัมมาสมาธิ นี้เกิดจากจิต เวลาปัญญาเกิดจากจิต มันถึงไม่มีอดีตอนาคต

ถ้าเป็นปัญญาสมอง เห็นไหม คุณติ ระหว่างที่กว่าพลังงานจะสั่งให้สมองทำงาน สมอง ทำงานแล้วถึงได้มีความรู้สึกลึกซึ้ง นี่มันเป็นอดีตอนาคตวิ่งไปวิ่งมาอยู่นะ แต่ถ้ามันเป็น สัมมาสมาธิ มันเป็นจิต มันเป็นจิตเดิมแท้ “จิตเดิมแท้ที่ส่องใส จิตเดิมแท้ที่ผู้ข้ามพ้นกิเลส” เห็น ไหม “จิตเดิมแท้” พอจิตเดิมแท้ที่ส่องใส เพราะเวลาภาวนาไป จิตมันสว่างใส มันส่องมันใส มัน ส่องใสมันก็อวิชชาทั้งนั้นล่ะ

แต่พอมันส่องใส เราไม่เพติดเพติดกับความส่องใสนั้น เราใช้กำลังอันนี้ออกมาใคร่ครวญ นี้ สังเกตว่ามันเสวยอารมณ์อย่างไร เพราะมันส่องใส เพราะมันคายออกมา คายอารมณ์ คาย สัญชาติญาณ คายมาหมด มันถึงส่องใส

โดยธรรมชาติของมัน มันก็ต้องกลับไปกินกรรมคา มันเสวยกรรมคา จิต อากาของจิต มัน เป็นอันเดียวกัน สัญญาอารมณ์มันต้องเกิดมาพร้อมกัน เกิดมาด้วยกัน แต่เพราะเราทำความสงบ ของใจ เพราะเรามีสติปัญญาของเรา มันถึงเห็นแยกออกจากกัน แยกออกจากกันเพื่อจะให้เราจับ แยกออกจากกันเพื่อจะให้เราจับอาการของมันแล้วพิจารณา ถ้าพิจารณาแล้วเราจับได้ ความรู้สึกนี้จับ ได้ เรารู้ของเรา ตื่นเต้นมาก

คนหลงทางแล้วไม่รู้จักทางออก ไม่มีอาหารนะ มันทุกข์ยากอยู่ในป่า มันจะตาย แล้วมัน เห็นช่องทาง เห็นคนเดินออกจากป่าแล้วมันเดินตามเขาไปนะ อู้หุย! รอดตาย ออกจากป่าไป กลับ บ้านมีอาหารอยู่พร้อม มันดีใจมาก นี่คนจะตายมันคิด คุณติ อารมณ์คนจะตาย มันหวังหาอาหารขนาด ไหน แล้วมันจะออกจากป่า ออกจากสิ่งที่มันพ้นจากป่าไป มันจะมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร

“จิตเห็นอาการของจิต” มันก็เหมือนกัน จิตไม่เห็นอาการของจิต มันก็เหมือนคนจะตาย คน จะตายเปล่า คนจะตายโดยที่ไม่มีมรรคมีผล คนจะตายไปโดยที่ไม่มีสิ่งใดติดหัวใจนี้ไป ประพฤติ ปฏิบัติขึ้นมาก็ไม่มีสิ่งใดอยู่กับหัวใจนี้เลย แล้วพอจิตเห็นอาการของจิต จิตสงบแล้วเห็นอาการของ มัน จับได้ นี่มีงาน

เราจะออกจากป่า เราจะพ้นจากทุกข์ เราจะใช้ปัญญาของเรา ปัญญาที่เกิดจากสัมมาสมาธิ มันลึกซึ้ง มันเกิดจากหัวใจ มันไม่ใช่ปัญญาแบบโลกๆ โลกนี้เขาว่าเป็นโลกีย์ปัญญา ปัญญาของโลกนี้เรียกว่าโลกีย์ปัญญาคือปัญญาของโลก เขาเรียก “วิสัยทัศน์ โลกทัศน์” เห็นไหม นี่มันเป็นปัญญาของโลก โลกคืออะไร? โลกคือหมู่สัตว์ โลกคือมนุษย์ โลกคือจิตใจที่เป็นโลก

แต่ถ้ามันทั้งโลกมา มันก็เป็นสัมมาสมาธิ พอเป็นสัมมาสมาธิ เวลามันเห็นกาย มันเห็นจิต เห็นอาการของจิต เพราะอะไร มันถึงว่าถ้าจิตสงบแล้วมันถึงเห็นอาการ เห็นความรู้สึกนึกคิดของเรา จำต้องความรู้สึกนึกคิดของเราแล้วแยกแยะใช้ปัญญาชำแล้วชำเล่านะ มันก็ปล่อย ปล่อยก็มีความสุข มันมีความสุขเพราะเราทำได้

เรากำลังจะออกจากป่า เราพิจารณาซ้ำๆ พอปล่อยแล้วเดี๋ยวมันคิดอีกก็พิจารณาซ้ำ ถ้ามันพิจารณาซ้ำแล้วมันไม่ปล่อย พิจารณาซ้ำแล้วชำเล่า มันขี้กัน มันคิงกัน ทำแล้วมันจับพลัดจับผลู พัวพันกันยุ่งไปหมดเลย...วาง กลับมาใช้ปัญญาอบรมสมาธิ เอากำลัง เอาความรู้สึก เอาให้มันมีกำลังขึ้นมา เราต้องการความสงบระงับ เราไม่ใช่ใช้ปัญญาเพื่อพิจารณา

ถ้าปัญญาพิจารณา เราเข้าไปต่อสู้อู๋ เข้าไปเผชิญกับมัน แต่ถ้าเป็นปัญญาอบรมสมาธิ เราใช้ปัญญาอบรมสมาธิเพื่อปล่อยวางของเรา พอปล่อยวางแล้ว พอจิตมีกำลังก็พิจารณาซ้ำ พิจารณาต่อเนื่อง พิจารณาก็ปล่อยอีก ปล่อยซ้ำปล่อยซากจนมันขาดนะ เวลามันขาดนะ

เวลามันปล่อยมันก็ปล่อย ปล่อย เวลามันขาด เห็นไหม ชั้น ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ชั้น ๕ ชั้น ๕ ไม่ใช่ทุกข์ ทุกข์ไม่ใช่ชั้น ๕

ถ้าชั้น ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ชั้น ๕ สักกายทิฏฐิ ทิฏฐิในกาย พิจารณาจิตนี้แหละมันจะปล่อยสักกายทิฏฐิ ปล่อยกาย ถ้ามันปล่อยกาย มันก็เป็นโศดาบันเหมือนกัน ถ้ามันปล่อย เวลามันขาดนะ มันสมุจเฉท อารมณ์ความขาดกับอารมณ์ความไม่ขาดมันแตกต่างกัน อารมณ์ความไม่ขาด การปล่อยวาง ตังคปหานนี้ พอผลอ พอเราไม่มีสติปัญญา ก็เลสมันก็ฟูขึ้นมาเหมือนเดิม ฉะนั้นคนที่ปฏิบัติขึ้นมาระดับที่ว่าโศดาปัตติมรรค โดยที่เขาเข้าใจหรือไม่เข้าใจก็แล้วแต่ เวลาเขาเสื่อมไป เขาเสื่อม เขาทำถอดหายไป มันกลับไปสู่ปุถุชน กลับไปสู่คนหนาด้วยกิเลส

แต่ถ้าเราพิจารณาของเราซ้ำแล้วชำเล่า เวลามันขาด มันขาดนะ เวลามันขาด มันสมุจเฉท ปหาน ขณะจิตมันรู้เลย พอรู้แล้ว มันก็เป็นโศดาบัน เป็นอกุปปิธรรม ถึงอกุปปิธรรมแล้วมันจะ

เจริญจะเสื่อมต่อไปข้างหน้า เพราะเราจะปฏิบัติต่อไปเพื่อเป็นสัทธาคามิ อนาคามี มันก็จะเจริญจะเสื่อม เสื่อมในขั้นของสัทธาคามิ อนาคามี แต่ไม่เสื่อมในขั้นของโสดาบันเด็ดขาด

ธรรมที่เป็นโสดาบัน ธรรมที่เป็นพื้นฐาน มันจะรองรับหัวใจดวงนี้ไว้ หัวใจดวงนี้จะทุกข์ จะยากขนาดไหนมันก็มีคุณธรรม มีอุปสรรค อฐานะที่มันจะเสื่อม อฐานะที่มันจะถอยกลับมา เป็นปุถุชน มันเป็นอฐานะ มันเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ มันจะต้องเป็นโสดาบันอย่างนี้เพื่อรองรับ จิตใจดวงนี้ให้พัฒนาขึ้นไป แล้วถ้าจิตใจมีกำลัง มีการพัฒนาขึ้นไป จิตใจดวงนี้จะพัฒนาขึ้นไปเป็น สัทธาคามิ เป็นอนาคามี เป็นอรหันต์ จนถึงที่สุดแห่งทุกข์ เราทุกข์ๆ ยากๆ อย่างนี้ เราจะประพฤติ ปฏิบัติขึ้นมา เราทำของเราได้

วันนี้อากาศดี กลับไปแล้ว นี่ฟังธรรม จับสิ่งใดเป็นประเด็นไว้ กลับไปเดินจงกรม นั่งสมาธิ ภาวนาให้เกิดเป็นสมบัติของเรา ฟังธรรมนี้ฟังธรรมจากครูบาอาจารย์ ท่านยื่นให้ จากใจดวงหนึ่ง ยื่นให้กับใจดวงหนึ่ง ใจดวงใดรับไว้ได้ ใจดวงใดพิจารณาได้ มันจะเป็นสมบัติของใจดวงนั้น เอวัง